

3. 4 10
260
1705
BCD.
THESES INAUGURALES,
DE

USU PRACTICO
DOCTRINÆ DIFFICILLIMÆ
JURIS ROMANI DE CULPARUM
PRÆSTATIONE IN
CONTRACTIBVS,

QUAS

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI PORUSSÆ ELECTORATUS ET
PROVINCICIARUM HEREDE ETC. ETC.
IN ILLUSTRACADEMIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
ET FACULTATIS JURIDICÆ H. T. DECANO,
PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
RITE CAPESSENDI

PUBLICICE ET SOLENNITER SUBMITTIT

CHRISTIANVS GOTTLOB *Trüb,*

ADVOCAT. IMMATIC. MISENENSIS,

AD D. VI. JUNII ANNO M DCC V.

H. L. Q. C.

HALÆ, LITERIS SALFELDIANIS. *Recusa 1731.*

(7)

2.

THREE COURTES

USU PRACTICO
DOCTRINA BREVISSIMA
IURIS ROMANI DE CULPARUM
TRIBUTATIONE IN
CONTRACTIBUS

SEVERISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DR. FRIDERICO WILHELMO

REGNI PONTIFICIS
PROVINCIAE HEREDITARIAE
AC ACADEMIAE PRAESIDENTIS
PRAESIDE

DR. CHRISTIANO THOMASIO

ET FACULTATIS IURIDICAE PRAESIDI

PRO LICENTIA

IN URBSI TITULO HONORIS ET PRINCIPALIS DOCTRINAE

AD PUBLICUM ET SOLEMNEM USUM

CHRISTIANVS GOTTLOB

ADVOCAT. IMMATRIC. ALBINENSIS

AD D. N. PONT. ALEX. M. DC. V.

H. M. G.

HACCE LITTERIS SALESIANIS PONT. ALEX. M. DC. V.

B. C. D.
**DE USU PRACTICO
DOCTRINÆ DIFFICILLIMÆ JURIS
ROMANI DE CULPARUM PRÆSTATIO-
NE IN CONTRACTIBVS.**

CAP. I.
**DE DIFFICULTATE DOCTRINÆ DE
CULPARUM PRÆSTATIONE IN
CONTRACTIBVS.**

S U M M A R I A.

*Difficultas doctrine de præstatione culparum in contractibus. 1. Summa
sententiæ communis de hac doctrina. 2. Difficultates, quæ istam
sententiam premunt. 3. Insufficiencia mediorum, quibus istas
difficultates communiter tollere volunt. 4. Nicolai Burgundi
peculiaris opinio de dolo & culpa. 5. de definitione culpæ lætæ, levis
& leuissimæ. 6. de differentia inter culpam & negligentiam, de tri-
plici diligentia. 7. de ambiguitate culpæ in legibus. 8. contra com-
munem differentiam culpæ levis & leuissimæ. 9. Struvii Burgundi
doctrinam de culpa levi & leuissimæ arripientis sententiæ. 10. & re-
gula tres de præstatione culparum. 11. Sententiæ Coccejane princi-
pia. Regulariter iure naturæ homines teneri ad præstationem culpæ
etiam*

etiam levissima. 12. Sed jus civile temperare rigorem juris naturalis I. regulariter exigendo saltem levem culpam, nisi quis diligentiam exactissimam in se receperit, aut nisi ipsius solius causa contrabatur &c. 13. II. Has culpæ species non habendo pro vero delicto, nisi in L. Aquilia & in aliis casibus singularibus &c. 14. III. Praetorem temperare rigorem illum, in negotiis a se sola introductis exigendo dolum solum, non culpam. 15. Culpam aliquando casui opponi, aliquando sub eo contineri. 16. Dolus, culpam, casum ad quæstiones de damno definiendas non sufficere, sed insuper addendam esse negligentiam diligentia oppositam. 17. Causa istarum difficultatum & dissensionum, quod (1) frustra tenetur conciliatio dissipientium JCtorum. 18. (2) Quod frustra tenetur, rem infinitam velle certis & exactis regulis includere. 19. Atque adeo (3) si quis talia tentet, non possit non dissensus oriri & multiplicari. 20. Dissensisse JCtos Romanos in hac doctrina, ex jure Justiniano probatur. 21. Probat, Tribonianum reliquisse fragmenta harum dissensionum in corpore juris, in doctrina de locato, 22. de pignore, 23. de societate, 24. de mandato & negotiorum gestione. 25. Rejicitur artificium dissensus illos conciliandi. 26. Dissensus JCtorum veterum in quæstione, an in contractibus etiam locum habeat actio Legis Aquiliae. 27. Unde quidam ex novioribus consilium dant actionem Legis Aquiliae instituendi, ubi non sufficiat actio ex contractu. 28. Sed ostenditur, hoc consilium non convenire cum mente veterum. 29. Examinatur modus conciliandi per distinctionem, an ipse quis damnum dederit, an ab aliis rebus vel hominibus damnum datum fuerit. 30. Dissensisse JCtos in quæstione: an in L. Aquilia semper coercetur culpa levissima. 31. Doctrinam de culpis non posse includi regulis propter infinitarum circumstantiarum varietatem. 32. Unde & saepe responderunt JCti Romani, ut responsum parum prodesset quærentibus, vel ubi facile alii diversum respondere potuissent. 33. 34. 35. Ipsos etiam terminorum significatus in hac doctrina esse vagos & fluctuantes puta doli & culpæ lætæ, 36. levis, 37. levissima, 38. casus. 39. Regulas communes de præstatione culparum in contractibus videri

deri esse inventum Africani, easque paucioribus JCtis placuisse. 40. Illam distinctionem, cujus utilitas sit in contractu, parvum videri facere ad questiones de damno resarciendo. 41. Unde ostenditur, depositarium negligenter male excusari, si rem alienam aqua custodiverit ut suam, 42. neque satisfacere differentiam communiter adductam inter depositum & mandatum. 43. quare jam aliis ista juris Romani definitio jure meritoque fuit suspecta. 44. Eque iniquam videri decisionem Juris Romani de socio negligente, si communes res aque ut suas custodierit. 45. 46. Neque commodatarium indistincte absolvendum esse a periculo & casu. 47. Multo minus Jure Gentium a procariorum rem possidente saltem dolum exigi, non culpam. 48. Neque sufficere rationem Ulpiani, quod precarium totum descendat ex liberalitate ejus, qui precario necessit: 49. neque interpretum, quod commodatum ab initio sit liberalitatis, postea vero necessitatis. 50. Sed subesse hic solam rationem privatam juris Praetorii, quia in precario nulla erat actio juris civilis. 51. Circa quam tamen assertionem ipsam etiam dissentere JCti Romani. 52. Rationem, cur de precario nulla detur actio civilis, quod precarii condicio magis ad donationis causam pertineat, 53. esse miram, quod precarium & donatio valde differant, 54. potissimum in hoc tertio de actione precario dandi concedenda, 55. unde potius alios JCtos rectius intulisse, ex precario dandam actionem civilem. 56.

§. I.

Ultæ sunt doctrinæ subtiles & intellectu difficiles in Jure Romano, quod vel ex solo successionis testamentariæ & doctrinarum eo pertinentium capite patet. Pro omnium difficillimis vero jure meritoque haberi possunt triga doctrinarum de pactorum & contractuum differ-

rentia, de jurisdictione, & de præstatione culparum in contractibus. *a)*

§. II. Communiter *b)* docent esse tres *c)* culpæ gradus: Latam, levem & levissimam, id est, omissionem diligentia omnium hominum non plane dissolutorum, vel diligentium patrum familias, vel patrisfamilias diligentissimi; & pro fundamento ponunt tres Ulpiani regulas; in contractibus, ubi (1) utriusque est utilitas, præstari culpam etiam levem, in illis autem, ubi unius est utilitas (2) ab eo, qui solus utilitatem habet, præstari culpam etiam levissimam, (3) qui nullam, culpam solum latam. *d)*

§. III. Laborat hæc doctrina istis potissimum difficultatibus, quod plerique Juri ex quibus Pandectæ sunt collectæ, saltem doli & culpæ (qua simpliciter posita alias dicunt culpam levem intelligi) faciunt mentionem, adeoque levissimam illam culpam neglexisse videantur, *e)* quod regulæ illæ non sint accuratæ, sed exceptionibus variis & sæpe pluribus quam sunt

a) Hic enim materia ipse acutissimus Donellus *lic. 16. comm. 7.* docuit inesse nodos inextricabiles, quibus frustra Doctores se torquent, & discipulos eruciant.

b) Struv. *Exerc. 19. §. 41.* verbis: *Atque ita communiter tres gradus culpæ & tres regula de præstatione culpæ tradi & applicari solent.*

c) Rejctis distinctionibus Bartoli & aliorum inter culpam latam & latiore, & Zasii inter culpam ignavia & versutia. Struv. *ibid. §. 19.*

d) Struv. *ibid. a §. 13--41. Conf. Schæpf. Synops. ad tit. Commodati n. 19. seq.*

e) *l. 25. §. 16. famil. excisc. l. 107. §. 12. de leg. 1. l. 68. pr. de conerab. empt. l. 9. pr. locati l. 11. de neg. gest.*

sunt exempla ipsius regulæ, f) gaudeant; quod ipsi Juri-
mire inter se dissenserint in quæstionibus, quid in singu-
lis contractibus præstari debeat, g) & quod etiam ter-
minis culpæ, custodiæ, diligentia, negligentia, periculi
&c. b) diversimode usi fuerint, ut adeo eorum doctri-
næ non commode possint artis regulis includi.

§. IV. Neque sufficiunt cordatioribus, quæ
vulgo ad emendandos hos defectus afferri solent: di-
stinguendum esse inter culpam in abstracto & concre-
to, in abstracto esse tres species culpæ, in concreto du-
as, cum eo res redeat, utrum quis cujuscunque condi-
tionis etiam sit, rem alienam æque custodire debeat ac
suam; utrum, si forte non sit diligentissimus aut etiam
negligens, hæc custodia sufficiat, & utrum non teneatur
magis custodire res alienas, quam proprias, &
majorem diligentiam in illis quam his adhibere; quod
fere nulla regula in jure sit, quæ non exceptiones varia-
rias patiatur: quod antinomix secundum monitum
Justiniani tollendæ sint distinctionibus subtiliter exco-
gitatis, qualis est illa, dum in quæstionibus de præstan-
da

f) Ita notum, quod regula secunda in precario non habeat
locum, l. 3. §. 3. de precario. Ita regula tertia ap. Schæpff. d. l.
n. 21. habet duo exempla sub se, commodati & depositi; exceptio
vero tria, mandati negotiorum gestionis, & tutelæ.

g) Quod videri potest ex resolutione legum obstantium
apud Systematicos & Commentatores, quoties has quæstiones vel
ad institutiones vel ad Pandectas tractant. Adde dilucida signa
ejusmodi dissensionum in ipsis legibus Pandectarum l. 52. §. 2. pro
socio l. 5. §. 2. & 3. Commodati l. 32. depositi.

b) l. 13. de pign. act. l. 47. §. 5. de leg. i. l. 36. de act. empt. l. 37. §. 1.
de neg. gest. l. 40. ff. locati.

da culpa levi ac levissima sæpe inculcari solet, quod positivus aliquando sumatur pro superlativo, superlativus aliquando pro positivo; item quod in materia culpæ verba diligentia, culpæ custodia intelligenda sunt secundum materiam substratam, id est, secundum naturam contractuum, de quibus agitur, & regulas supra memoratas: denique quod & vox periculi pro materia substrata modo casum denotet, modo culpam & casui opponatur. ⁱ⁾)

§. V. Sentiens ista Nicolaus Burgundus JCrus Ingolstadiensis, multa hic innovavit, docens: in omni dolo inesse culpam, quippe culpam esse, quod malo more vel contra jus fit, aut quicquid ex communi hominum natura reprehensionem meretur; sed cum nocendi vel decipiendi animo damnum datur, dolum dici; cum vero injuria damnum datur ab eo, qui nocere nolit, speciali nomine culpam dici: Interdum autem culpam in lucro non captando vel in damno non avertendo consistere & ad desidiam ac negligentiam pertinere, interdum ex alia aliqua causa extrinsecus accedere, veluti per imprudentiam, impotentiam, imperitiam, imbecillitatem, aut prohibente eo, qui prohibendi jus habet; vel immiscendo se negotio vel rei ad se non pertinenti & similibus causis. ^{l)})

§. VI. Docet porro: vulgo dividi solere culpam in latam levem & levissimam. Latam culpam esse, non intelligere id, quod omnes intelligunt, ^{m)}) gratia vel

ⁱ⁾) vid. Struvium & Schæpff. dd. ll.

^{l)}) Nicol. Burgundus de peric. & culp. c. 1. n. 6.

^{m)}) l. lata 223. de V.S.

vel amicitiae ductu aliquid facere, quod facere non licet. *n*) Latam quoque culpam esse non facere, quod plerique omnes faciunt, item facere, quod nemo facit. Magnam etiam negligentiam latam esse culpam, & latam culpam pro dolo haberi in contractibus. In summa, quid sit lata culpa, quid levis, quid levissima, certis regulis definiri non posse, & arbitrio iudicis melius relinqui. *o*)

§. VII. Continuat: JCos negligentiam a culpa separare, *p*) tum asserunt, in commodato præstari & culpam & diligentiam, ut ostendant, aliud esse diligentiam, aliud culpam: Diligentiam vero in jure æstimari tripliciter, primo, quatenus in simplicem custodiam venire solet; *q*) secundo, quatenus ad plenam custodiam exigitur, *r*) tertio ut plenæ custodiæ aliquid curæ adjiciat, & hanc ipsam esse diligentiam modo memoratam. Custodiam enim & sedulitatem non ad eundem semper modum præstandam esse. Aliquando enim redigi ad modum suum, cum quis eandem curam adhibet rebus alienis quam suis adhibere solet. Et hanc dici custodiam simplicem ac dolum duntaxat recipere, ac quicquid pro dolo habetur: *s*) aliquando vero redigi ad communem hominum naturam, cum quis scilicet eandem curam adhibet rebus alienis, quam diligentissimus paterfamilias rebus suis adhibere solet.

B

n) l. si procuratorum 8. §. proinde 10. mandae.

o) Burgund. d. l. n. 7.

p) l. 5. §. nunc videndum 5. §. fin. commodati l. 23. de R. J.

q) l. socius socio 72. ff. pro socio. §. ult. Inst. eod.

r) l. 2. in fine de peric. & comm. rei vend.

s) l. quod Nerva 32. ff. de possi.

soler. Et hanc dici custodiam plenam sive plenissimam, sive exactissimam dolumque recipere & culpam, & si quis eum modum tenuerit, prorsus esse extra culpam. x) Diligentiam autem dici, quando quis alienis rebus majorem adhibet curam, quam diligentissimus paterfamilias rebus suis adhibere solet, veluti si quis in ruina, u) tumultu, incendio, naufragio, cum res suas salvas facere posset, alienas prætulit. x)

§. IIX. Ceterum non negat, quod sub culpæ appellatione etiam contineatur, quod in diligentiam peccatur y) quoties tamen quærat, utrum culpa tantum an & diligentia præstanda sit, verbum culpæ accipi contractius, atque ita fieri ejus æstimationem, ut quicquid in diligentiam committitur sub speciali culpæ nomine non veniat, quia scilicet natura sua non fit culpa. Sed in suo genere tantum reprehensionem mereatur, ideoque a lege diligentiam vocari, non culpam. Differre igitur negligentiam a culpa, quod culpam contrahere dicatur, quoties quis aliquid facit, quod diligentissimus paterfamilias facere non solet, adeoque culpam referri ad officium boni patrisfamilias; in diligentiam vero peccari, quoties quis faciat, quod non erat factururus vir bonus, diligentiamque adeo referri ad officium boni viri, cujus officium latius sit, quam boni patrisfamilias. Igitur culpam in legibus ambigue dici, aliquando enim ad modum redigi,

i) l. pignus 9. §. ibi Gloss. & Dd. C. de pign. act.

u) arg. l. qui furtum de cond. furt. l. 5. §. est forte 3. ff. commod.

x) Burgund. d. c. 1. n. 2. -- 13.

y) l. in rebus 18. in princ. ff. commod.

digi, quem paterfamilias tenet in rebus suis, aliquando ad eum modum, quem diligentissimus paterfamilias in rebus suis servat, interdum quoque ad eum modum, quem in custodiendis rebus alienis teneat vir bonus, nempe ut boni & frugi patrisfamilias officium excedat. 2)

§. IX. Secundum hæc principia posita postea Burgundus in sequentibus capitibus a) singulos contractus examinat inquirendo, qualis culpa & custodia in iis præstanda sit, & utrum etiam insuper diligentia præstari debeat, tandemque in capite finali distinctionem interpretum inter culpam levem & levisimam destruit, asserens, in contractibus, qui utriusque gratia fiunt, etiam venire culpam levisimam, cum ibi culpa præstanda sit, ad culpam autem etiam levisima pertineat, & cum in lege Aquilia, cujus actio semper cum actione ex contractu in casu damni concurrat, a2) præstetur culpa levisima, item cum illi contractus, qui utriusque gratia fiunt, a Jctis quoad præstationem culpæ sæpius exæquentur commodato. b) Nec ob stare, quod dissentientes dicant, in rebus commodatis adhibendam esse diligentiam, quam diligentissimus paterfamilias rebus suis adhibeat, c) in venditione vero, locatione & pignore ac similibus saltem

B 2

exigi

2) Burgundus *ibid.* n. 11, 14, 15.

a) a cap. 2. usque ad 13.

aa) l. 13. §. 4. ff. locati, l. 27. §. 11. ad Leg. Aquil. l. 47. §. 1. l. 48. 49. 50. pro socio. l. 18. §. 1. commodati.

b) l. hoc ita 2. l. custodiam 3. de peric. & comm. rei vend.

c) l. 18. in princ. commod.

exigi diligentiam, quam frugi, & diligens paterfamilias rebus suis adhibet. *d)* Etenim has meras esse nugas. Quippe frugi & diligentem ac bonum patremfamilias apud veteres Jctos eundem esse, ac diligentissimum. *e)* Diligentissimum enim patremfamilias ad eam tantum diligentiam teneri, quam communis hominum natura desiderat &c. Jctos vero interpretes deceptos esse, quod confuderint negligentiam cum levissima culpa, quasi is qui diligentiam adhibeat, levissimam reprehensionem duntaxat mereatur &c. *f)*

§. X. Idem prope cum Burgundo in mente habans B. Struvius postquam communem de tribus gradibus culpæ sententiam ac tres eo respicientes regulas memorasset, postea suam sententiam sub iuncturus, in contractibus ferme omnibus, in quibus culpa levis dicatur præstanda esse, etiam culpam levissimam existimat præstandam esse, seu diligentiam exactam adhibendam, quod & inde putat confirmari posse, quod in LL. frequentissime culpa absolute ponatur, & nulli alii speciei, quam dolo & latæ culpæ, quæ dolo inest, opponatur. *g)*

§. XI. Regulas igitur has de culpa in contractibus præstanda statuendas esse arbitratur. *b)* I. Dolus & lata culpa solum præstat in contractu depositi, quia

d) l. 35. §. si res vendita ff. de contr. empt. l. 14. de pign. act.

e) l. merces 25. §. columnam 7. ff. locati.

f) Burgundus c. ult. 13. n. 3. 7. 8. 9. 13.

g) l. 5. §. 2. & 3. Commod. l. 23. verb. dolum ut culpam d. R. J. l. 9. §. 1. de duobus reis Struv. d. Exerc. 19. §. 47.

b) §. 4. §. 42. conf. decis. Sabbath. c. §. dec. 7. seqq.

quia nulla utilitas apud eum versatur, apud quem res deposita est, nec natura contractus singularem industriam requirit, in deposito & precario, quia res pro luitu revocari potest. 2) II. In aliis contractibus præstat etiam culpa levis, & in plurimis etiam diligentia, l) quam non minorem alienis quis, quam suis rebus debet impendere, m) sed majorem, si ipse sit in suis negligens. n) III. In sola vero societate culpa non ad exactissimam seu majorem, quam quis suis rebus adhibet diligentiam dirigenda est: Sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet: & qui parum diligentem socium sibi adsumit, de se queri, sibi que hoc imputare debet. o) Idem ob cognationem obtinet in rerum communi- one, quod scilicet in re communi non tanta, quanta in re aliena exigatur diligentia. p)

§. XII. Est vero satis notum, quæ inde controversiæ Beato Struvio cum Viro Illustri Coccejo ortæ fuerint, qui, etsi doctrinas Nicolai Burgundi non omnes improbaret, sed maxime ea, quæ de differentia diligentia a culpa tradidit, sequeretur; q) quod tamen Burgundi doctrinam de culpa levi & levissima at-
 B 3 tinet,

1) d. l. 23. de R. J. d. l. 5. §. 2. commod.

l) d. l. 23.

m) l. 1. pr. de iur. & rat. distrab. l. 13. §. 1. de admin. tut. l. 5. §. 3. commod.

n) §. 3. quib. mod. re contr. oblig.

o) d. l. 23. junct. l. 72. l. 52. §. 2. pro socio. §. ult. Inst. de societ.

p) d. l. 23.

q) collat. 10. conf. collat. 12. §. 5.

tinet, ab eo & Struvio graviter dissenfit. r) ista fundamenta doctrinæ toti de culpis subjiciens: s) Delinquere & pœnam mereri, quisquis contra leges facit, dummodo necessaria facultate eas intelligendi & volendi sit instructus, ergo & licet actu non intelligat, modo possit intelligi. Igitur ex hoc rigore naturæ hominem ad omnem, etiam exactissimam diligentiam teneri in omnibus causis civilibus, & si vel levissima culpa negligat ejus observationem, inde tanquam ex vero delicto teneri. z)

§. XIII. Sed hunc rigorem jus civile temperare ratione imbecillitatis humanæ statuere I. ne exigatur maxima diligentia, quæ in potentiam intelligendi cadere potest, sed media, ad communem hominum modum, qualem scilicet præstant patresfamilias, qui vulgo frugi & diligentes habentur. Regulariter ergo & in genere jure civili præstari levem tantum culpam & mediam diligentiam. u) Exceptiones esse, quoties ratio illa imbecillitatis cesserit: Nimirum (1) si quis in se recepisse videatur diligentiam maximam, quod variis modis contingat, si scilicet quis ultro suscipiat negotium alterius, in quo prudentia & peritia requiritur, ut mandatarii facere solent,

r) collat. 11.

s) collat. 2.

z) Hanc regulam dicit quoad res alienas disertis verbis referri in l. 21. *Cod. mand.* in qua adeo vestigia rigoris naturalis adhuc apparent.

u) l. 6. §. 9. §. 2. d. J. & F. ignor. l. 2. §. ult. quis ordo in possess. honor. l. 10. de bon. poss. arg. l. 32. depositi.

lent, & qui operas suas locare solent, x) item si quis in negotio aliquo simpliciter custodiam recipiat, vel tacite vel expresse, ut nautæ, caupones, stabularii, y) item venditor, qui custodiam expresse recipit aut tacite, si dies traditioni adjectus est, z) aut si quis cui-
 cunque negotio se offerat. a) (2) Si ipsius solius causa contrahatur, ne alteri mera sua officiositas sit damno-
 sa, ut in commodato, b) & ubi legatarius totum, quod est relictum, restituit. bb) Hinc si ipsius causa plane non contrahatur, nullam & ne levem quidem culpam præstari, nisi quæ dolo continetur, ut nec opus quidem hic sit beneficio imbecillitatis, nam hoc casu accipienti beneficium quoque suum non debere esse damnosum, c) ut fiat in deposito, d) & mandato emendæ rei, quod prudentiam non requirat. e) In his ergo negotiis, in quibus certa culpa determinata est, non obtinere regulam memoratam, sed ibi in legibus per culpam intelligi id, quod in eo contractu præ-

x) l. 13. § 21. C. mand. l. 24. C. de usuris, §. 2. de obl. qua quasi ex contract. l. 9. §. pen. locati l. 36. § 132. de R. J. l. 9. §. penult. locati. §. 7. seqq. de L. Aquil. l. 8. §. ult. eod.

y) l. 1. princ. junct. l. 3. §. 1. Naut. caup.

z) §. 3. vers. quod si fugerit de empt. vend. l. 35. §. 4. de contract. emt. l. 2. §. 1. l. 3. l. 4. §. 1. § 2. de peric. § comm. rei vend. l. 12. §. 8. § 9. l. 38. pr. de damn. inf. l. 36. de act. emt.

a) l. 1. §. 35. depositi.

b) l. 17. §. 3. commodati.

bb) l. 108. § 12. l. 36. §. ult. de leg. 1. arg. l. 2. §. 10. § 16. l. 7. testam. quem aper. l. 61. §. 5. de furt.

c) d. l. 61. §. 5. de furt.

d) d. l. 61. §. 5. junct. l. 1. §. 5. d. obl. § act.

e) l. 8. §. ult. l. 10. pr. l. 29. pr. §. §. 4. mand.

præstatur; & per diligentiam exactam, quæ in eo exigatur. f)

§. XIV. II. In eo quoque jus Civile attemperare hunc rigorem ad conditionem humanæ imbecillitatis, quod ne has ipsas quidem culpæ species pro vero delicto habeat, ut quis inde obligetur ad pœnam, sed ad solam damni, quod alter passus est, restitutionem. g) Exceptionem esse (1) in L. Aquilia, qua damna etiam levissima culpa data inter vera delicta numerentur, adeoque in ea lege plenissime rigioris naturalis vestigia manere. h) (2) In casibus singularibus, ubi culpa lata vel levior quoque instar criminis puniatur. i) Ad dolum igitur proprie dictum præcisæ requiri propositum lædendi; propositum aliud quodvis, etsi vitiosum, esse latam culpam, tale quoque esse propositum non negligendi res alterius, sed tamen magis eas negligendi quam proprias. l) Huic proposito seu latæ culpæ comparari extremam negligentiam, m) & utramque hanc culpam latam dolo comparari in damnis restituendis, excepta rerum communiione, ubi

f) Quo intitu se refert ad disputationes de culpis *Disp. 1. prop. 12. & Disp. 2. §. 12.*

g) *l. 103. d. R. §. 1. 3. §. 21. 22. ad Silan.*

h) *l. 44. §. 1. 2. Inst. & ff. ad L. Aquil.* Ex quo fundamento innumerati casus, qui varie accidere possunt, definire optime queant, quales recensentur *l. 7. seq. l. 27. l. 52. & pass. cod.*

i) *l. ult. §. ult. de off. pref. vig. l. 9. l. pen. de incend. l. 2. in fine de termino moto. l. 1. §. 3. de sicar. l. 38. §. 5. de pen. &c.*

l) *l. 32. de pos. l. 24. §. 5. solut. matrim. l. 22. §. 3. ad Trebell.*

m) *l. 226. d. V. §.*

ubi non dolo sed levi culpæ comparetur, quia rebus communibus immixta sit pars propria pro indiviso, cuius intuitu non possit videri habuisse propositum negligendi aut affectasse negligentiam, unde in societate hanc culpam dolo opponi, nec ulterius ullam culpam in societate exigi. n)

§. XV. Prætozem quoque temperare rigorem naturæ, dum in negotiis a se solo introductis solum dolum non culpam attendat; Cum enim lege civili nihil de eo cautum fuerit, sufficere putasse Prætozem, si dolum saltem coerceret; velut si mensor falsum modum dixerit, & in precario. o)

§. XVI. De casu id adnotatur p), quod id in genere casu fieri dicatur, quicquid ex improvise fit, i. e. quicquid a nobis actu non fuit provisum, etsi provideri potuerit. q) Quod si autem provideri debuerit, & legibus improbetur illa imprudentia, jam casum talem incipere esse culpam, & inde esse, quod aliquando levissima, levis aut lata culpa, vel contineantur sub casu, vel opponantur, prout in legibus pro culpa habentur, vel non. r)

§. XVII. Neque tamen sufficere s) ad quæstiones

C

nes

n) l. 25. §. 16. Fam. ercisc. l. 25. pr. de prob. l. 23. de R. J. l. 72. pro socio §. ult. eod. junct. §. penult. quib. mod. re contr. oblig.

o) l. 1. princ. §. 1. si mensor fals. mod. dixerit. l. 2. pr. l. 8. §. 3. l. 14. de precar. l. 14. §. 11. de furt.

p) de collat. 2. §. 24.

q) l. 52. §. 3. pro socio.

r) l. 9. §. 11. de incend. ruin. l. 12. l. 14. de custod. reor. l. 22. §. 3. ad Trebell.

s) Disp. 1. Sect. 2. propos. 1. §. coll. x. §. 1.

nes de damno definiendas & leges de iis loquentes explicandas, tres istas species dolum, culpam & casum, dum omittatur diligentia, seu ejus oppositum negligentia, quæ diversa sit a culpa, & semper fere separatim a culpa tanquam species ei opposita in legibus proferre solet. 2)

§. XIX. Qui extra partes positus sincerum de his dissensionibus judicium ferre voluerit, deprehendet in singulis hæcenus recensitis opinionibus multas eligantes observationes & assertiones, quoties doctrina diversæ sententiæ impugnatur; sed & deprehendet in singulis multa dubia & non æque bene cohærentia, quoties de confirmanda propria doctrina agit. Et talia etiam deprehendet quilibet in sua propria, si quis novam sententiam forte excogitare & doctrinam Juris Justiniani in hoc capite ad harmoniam redigere velit. Scilicet putamus, omnes difficultates inde oriri, quod Dd. hæcenus voluerint conciliare textus Juris Justiniani de præstatione culparum, cum tamen diligentia Triboniani nobis multas Jctorum veterum, si usquam certe in hac doctrina, mire discrepantium dissensiones reliquerit, quas non est possibile in concordiam redigere, præprimis cum ipsimet terminis doli, culpæ, casus, periculi, diligentia, custodia maxime ambigue usi fuerint, & sæpe aliæ controversiæ, v. g. utrum legis Aquiliæ & in factum actio concurrat cum actionibus ex contractu; utrum lex Aquilia omnem ubique culpam, etiam levissimam coercet, his disputationibus fuerint immixtæ.

§. XIX.

2) l. 5. §. 2. in fin. & §. ult. commod. l. 23. de R. J. l. 47. §. pen. d. leg. 1.

§. XIX. Accessit, quod res ipsa, de qua agitur, partim propter infinitam circumstantiarum varietatem, partim propter maxime vagas & fluctuantes doli, culpæ latæ, levis, & levissimæ, item casus, ideas non possit exactis & perspicuis regulis includi, ex quibus casus obvenientes palpabiliter dijudicari queant, sed ubique prudentia hic sit opus, eruendi istas circumstantias, & postea communia principia vel æquitatis naturalis vel etiam Juris civilis speciales dispositiones applicandi. At prudentia non potest regulis exacte definiri & includi.

§. XX. Quare cum JCTi Romani hoc tamen non obstante voluerint regulas in materia maxime irregulari dare, non potuit non evenire, quin ille regulæ tanquam insufficientes ab aliis rejicerentur, & aliæ rationes decisionum substituenterentur, quæ sapius non majoris ponderis sunt, quam doctrinæ rejectæ, quod & in istis doctrinis, in quibus fere consentiunt JCTi Romani, subinde observare licebit. Hæc vero singula si monstraverimus, deprehendemus, necesse esse, ut praeque, quæ hic a Dd. & Romanis & novioribus tanquam certissimæ rationes & principia venditantur, relinquunt tamen secundum Doctrinam Donelli, ut initio notatum, nodos inextricabiles, in quibus frustra se Dd. torquent & discutes cruciant.

§. XXI. Dissensisse JCTos veteres inter se, ex historia juris de actis JCTorum patet. Omnium vero maxime in hac materia dissensisse, vel exinde certum est, antequam corpus Juris evolvamus, quia doctrina hæc ob multas abstractiones est una ex subtilioribus.

ribus. Quo subtilior vero est doctrina, eo frequentior est dissensio inter homines speculationibus & sectis deditos, cum veritas & falsitas assertionum non ita in oculos cadat, ac in rebus magis palpabilibus. Sed & dissensum hunc aperte docet Jus Justinianeum, dum in commodato Ulpianus notat non omnes confessisse, sed veriore tamen esse Quinti Mutii sententiam, existimantis, & culpam praestandam esse & diligentiam, 2) item, apud veteres dubitatum esse, an etiam hominis custodia praestanda sit in commodato. 1) Item, quaesitum fuisse, an tantum dolum praestare socium oporteat, an & culpam, & Celsum pronunciasse pro sententia posteriore. 2) Ita Paulus a Labeone, (statuente, si servus venditus crus fregerit, periculo venditoris id non esse, si id non imperasset, quod solebat ante venditionem facere, & si id imperaverit, quod etiam non vendito terro imperaturus erat,) varias ob causas dissentit, variaque exempla dissensionis affert. 2) Sic quod Nerva diceret latiore culpam dolum esse, Proculo displicebat, Celso verissimum videbatur. 1) Ita Julianus cum eo, qui mercedem pro custodia accepit, agi posse negat de damno ab alio dato; addita ratione, quasi nulla custodia consequi poterit, ne damnum ab alio detur. Sed Marcellus interdum esse posse ait, sive custodiri potuit, ne damnum dare

1) l. 5. §. 2. Commodati.

2) d. l. 5. §. 6.

3) l. 52. §. 2. pro socio.

4) l. 94. de act. emg.

5) l. 32. ff. depositi.

daretur, sive ipse custos damnum dedit, idque Ulpianus probat. *b)* Alia loca, ut jam taceam. Hæc enim statim se obtulerunt paululum evolventi Jus Justinianum.

§. XXII. Reliquisse vero Tribonianum in doctrina culparum multas dissensiones, atque utramque Actorum dissentientium sententiam corpori juris inseruisse pariter evidens est. Ita secundum regulam ab Ulpiano relatam in locato, ubi merces custodiæ accessit, & dolus & culpa præstatur, non diligentia nec periculum. *c)* Contra Gajus docet, *d)* eum qui mercedem accipit pro custodia alicujus rei, hujus custodiæ periculum præstare; & in conductione transportandæ columnæ vel aliarum rerum culpam tunc demum abesse dicit, si omnia facta sunt, qui diligentissimus quisque observaturus fuisset, *e)* item docet, culpæ conductoris fundi annumerati, si propter inimicitias ejus vicinus

b) l. 41. locati junct. l. 19. commodati.

c) l. 5. §. 2. commodati. Dico relatam à Ulpiano. Nam re ipsa parum sensisse Ulpianum de illa regula infra docebitur. Ut adeo non mirum, quod Ulpianus ipse eidem contradicat in sequentibus exemplis hic adductis,

d) l. 40. ff. locati. Hunc locum ad usum rerum conductum transtulit Tribonianus §. 5. Commodati: Qui pro usu aut vestimentorum, aut jumenti mercedem, aut dedit, aut promissit, ab eo custodia talis desideratur, qualem diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet. Unde cadit eorum conciliatio, qui in locatione operarum volunt saltem præstari culpam levissimam, in locatione usus autem culpam saltem levem.

e) l. 7. §. 7. locati.

vicinus arbores exciderit. *f)* Imo ipse Ulpianus cum Pomponio docet: si quis domum bona fide emtam vel fundum locaverit mihi, isque sit evictus sine dolo malo culpave ejus; nihilominus eum teneri, ut mihi præstetur, frui, quod conduxit licere. *g)* Item, conductorem fundi vel ædium culpam servorum & quos induxerit præstare suo nomine, si tales habuerit, vel suos vel hospites; *h)* item si quis servum conduxerit, eumque duxerit peregre, & aut ab hostibus captus sit, aut perierit, ex locato teneri, *i)* si gemma includenda aut insculpenda data sit, & fracta fuerit ex imperitia facientis, si fullo vestimenta polienda acceperit, eaque mures raserint, ex locato teneri, imperitiam enim culpam esse. *l)*

§. XXIII. In pignore similiter Ulpianus regulas referens dolum & culpam præstari docet, non periculum & diligentiam, ut in commodato, *m)* Alibi vero magis ex sua sententia in hac actione & dolum & culpam venire dicit, ut in commodato, imo & custodiam,

f) *d. l. 7. §. quem casum ideo nota, quia quidam distinguunt, ut dissentientes Jctos concilient inter locationem rerum mobilium & immobilium, in illis diligentiam exactissimam, in his saltem exactam requirentes.*

g) *l. 9. pr. eod.*

h) *l. 11. pr. eod. Habes hic iterum duo exempla locatarum rerum immobilium.*

i) *l. 13. §. 5. & 6. junct. l. 9. §. 5. eod.*

l) *l. 132. ff. de R. J.*

m) *l. 5. §. 2. commodati. Adde l. 22. §. 4. de pign. act. Gajum l. 18. in fin. princ. commod. quos sequitur Tribonianus §. ult. quibusmod. re contr. oblig.*

diam, non tamen vim majorem. *n*) Quorsum & Paulus respexisse videtur, culpam quæ hic præstari debet, vi majori opponens, *o*) & Diocletianus pariter creditorem a vi majore quidem liberans, cæterum tamen dolum & culpam & custodiam ab eo exigens. *p*) Ratio dissensus in promptu est. Prioris assertionis autores pignus habuerunt pro contractu, ubi utriusque versatur utilitas. *q*) Probabile igitur est dissentientes habuisse pro contractu, ubi solius creditoris est utilitas. *r*)

§. XXIV. Jam supra monuimus, in societate dubitatum fuisse, an in ea etiam culpa præstetur. Celsus ait; etiam culpam non solum, ubi ars & opera in coëcunda societate fuerit promissa, sed & magis admittit, culpam quoque venire, si socius rei communi nocuit, damna tamen fatalia non debere præstari, idque etiam Ulpianus agnoscit. *s*) Contra Cajus socium socio etiam culpæ nomine teneri quidem concedit, sed eam de desidia atque negligentia exponit, addens; sufficere si talem diligentiam communibus rebus socius adhibeat, qualem suis rebus adhibere solet, quia qui

n) l. 13. §. 1. de pign. act.

o) l. 30. de pign. act.

p) l. 19. C. de pign. & hypoth. Alii tamen Imperatores prioris sententiæ videntur fuisse l. 7. & 8. C. de pign. act.

q) d. l. 5. §. 2. Commodati §. ult. quib. mod. re contr. oblig.

r) Quæ etiam sententiæ suæ ratione non contemnenda nititur. Pignus enim est contractus accessorius. Igitur debitor utilitatem non habet ex contractu pignoris, sed ex præcedente contractui mutui.

s) l. 52. §. 2. & 3. pro socio, l. 5. §. 2. commod.

qui parum diligentem socium sibi acquirat, de se queri debeat, *z*) quo pacto revera non majorem culpam præstat socius, quam latam, quæ dolo æquiparatur, & qualem depositarius præstat, *u*) Non mirandum autem, quod interpretes communiter hunc dissensum quibuscunque distinctionibus conciliare intendant, aut eandem plane non sentiant, cum ipse Tribonianus non senserit, ex istis diverse sententiarum Juratorum textibus in institutionibus suis unum paragraphum componens. *u*)

§. XXV. In mandato Ulpianus nihil amplius vult præstari, quam bonam fidem, id est dolum & latam culpam & ultra mandatarium non teneri, *x*) hæc dubie respiciens ad eam rationem, quod in mandato mandatarius nullam habeat utilitatem, *y*) sed Imperator Diocletianus a procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improvisum casum præstandum esse voluit. *z*) Cum quo faciens Imperator Constantinus rationem addit & regulam, quod suæ quidem rei quisque moderator & arbiter pleraque negotia ex proprio animo faciat; aliena vero negotia exacto officio gerantur, nec quicquam in eorum administratione neglectum ac declinatum culpa debeat esse vacuum. *a*)

Quare

z) l. 72. ff. eod.

u) §. ult. Inst. de societate, cujus videlicet prior pars desumpta est ex d. l. 52. §. 2. posterior ex d. l. 72.

x) l. 8. §. ult. l. 10. pr. ff. mand.

y) arg. l. 5. §. 2. commod.

z) l. 13. C. mandati.

a) l. 21. C. eod.

Quare nec mirandum, quod in contractu affini negotiorum gestionis similis dissensus occurrat, quibusdam latam saltem culpam vel etiam levem, *b)* aliis contra exactissimam diligentiam exigentibus. *c)*

§. XXVI. Sufficere poterunt hæcenus dicta speciminis loco attulisse in ostendendis ruderibus dissensionum circa præstationem culpæ in corpore Juris relictis. Ex his vero vel tyronibus patet, quid sentiendum sit de conciliatione Glossatorum, modo superlativum pro positivo, modo contra diligentiam exactam pro exactissima fumentium, quod idem est, ac si velis eo genere conciliandi uti, levisimam culpam alibi pro levi & levem alibi pro levisima accipi. A qua parum abit aliud inventum Doctorum supra memoratum, quod per culpam in contractibus semper sit intelligenda, qualem requirat natura contractus, i. e. modo levis, modo lata, modo etiam levisima, etsi alias regula sit, per culpam absolute positam intelligi culpam levem. Uti enim & hæc observatio fere cum observatione illa Glossatorum jam rejecta coincidit, ita valeret forte eadem & usum haberet, si unus idemque autor ex firmis & non variantibus principiis doctrinam de culpis deducens foret explicandus. Cum enim regulariter homines de re quadam scribentes eam rem ejusque naturam semper in mente habeant, æquum etiam est, ut interpretes verba etiam latius & indefinite posita ad naturam illius objecti explicet, & modo extendat, modo restringat, unde etiam vulgata regula, verba intel.

D

b) l. 3. §. 9. l. ii. de neg. gest.

c) l. 37. §. 1. eod. §. Inst. de obl. qua, quasi ex contr.

intelligenda esse secundum substratam materiam, ortum duxit. At ubi exponendi sunt autores dissentientes, id est, naturam rei, de qua agunt, diversimode & opposite concipientes, illud brocardicum, nihil juvat, cum de ipsa contractus natura, secundum quam juxta illud axioma interpretatio facienda esset, æque dissentiant.

§. XXVII. Porro cum non solum in contractibus, sed & extra eos de damni restitutione ex Lege Aquilia agatur, quæsitum est, utrum in contractibus etiam Legis Aquiliæ actio locum habeat? Scilicet id quidem Gajus asserit, sive pignus, sive commodata res sive deposita deterior ab eo facta sit, qui acceperit, non solum actiones ex contractu esse, sed etiam legis Aquiliæ, *d*) idem de actione pro socio notat Ulpianus *e*) de actione locati plures *f*) de actione depositi Julianus, *g*) sed ita tamen ut verba; & Celsus & Julianus & Pomponius scribunt, *b*) item Julianus scribit: *i*) Proculus ait: *l*) indicent JCtos veteres ea in quæstione dissentisse.

§. XXIX. Cæterum & hæ assertiones tamen dubiam explicationem habent, inque ejus conceptu mire dissentiant JCti celeberrimæ. Dicitur equidem in omnibus

d) l. 18. §. 1. Commodati.

e) l. 47. §. 1. junct. l. 48. 49. 50. pro socio.

f) l. 25. §. 5. locati. l. 13. §. 4. eod. l. 5. §. 3. ad leg. Aquil. l. 27. §. 11. §. 19. eod.

g) l. 42. ad leg. Aquil.

b) d. l. 47. §. 1. pro socio.

i) d. l. 5. §. 3. ad L. Aquil.

l) d. l. 7. §. 7. eod.

bus illis textibus, quod ubi actiones ex contractu locum habeant, locum habeat etiam actio legis Aquiliae, ceterum non dicitur, quod ubi actio ex contractu non habeat locum, tum actio Legis Aquiliae danda sit, quod tamen sunt, qui arbitrantur, & loco cautelae commendant, ut deficiente in damno dato actione ex contractu, quis experiatur actione Legis Aquiliae. *m)* Equidem Ulpianus in casu, ubi Julianus dubitavit, an actio locati locum habeat, non dubitavit tamen actioni Legis Aquiliae locum esse; sed tamen alibi se declarat, quod arbitretur, Julianum sine ratione dubitasse de actione locati. *n)* Adeoque nec hic locus poterit aliquid pro illa sententia probare.

§. XXIX. Etenim si Legis Aquiliae actio locum haberet adversus eum, quem actione ex contractu convenire nequeo, non diceretur a Jctis, quod una actio alteram tollat, *o)* cum potius etsi actione contractus egissem, & reus fuisset absolutus, mihi restare deberet actio Legis Aquiliae. Imo quid opus habuissent Jcti tam anxie de gradibus culpae in contractibus disquirere, & dissentire, si de damno quacunque culpa dato licuerit etiam actione ex contractu non competente, ex Lege Aquilia agere: neque enim solarum formularum diversarum gratia talis ac tantus dissensus videretur fuisse susceptus.

D 2 §. XXX.

m) vid. Schepf. ad tit. commodati n. 27. Dn. Præsid. diff. de larva legis Aquiliae c. §. 20. & eo inclinatur etiam Burgund. de peric. culp. c. ult. vid. supra § 9.

n) vid. d. l. 5. ff. ad L. Aquil. junct. d. l. 13. §. 4. locati.

o) ad. textibus §. 26. citatis,

XXX. Fuit, cum suspicarer, ita secrevisse JCTos Romanos doctrinam de damnorum datione & culpis in contractibus, ut si ipse, qui ex contractu rem alienam penes se habet in ea damnus dederit, teneatur ex omni culpa in quocunque contractu, etiam ex levissima, adeoque his casibus semper concurrisse actionem L. Aquiliae & ex contractu. At si damnus datum sit ab aliis, si res furto, incendio, ruina aut quacunque violentia vel culpa rerum extra nos fuerit ablata aut deteriorata, tum non locum habuisse actionem L. Aquiliae, cum Lex Aquilia de eo casu loquatur, si quis ipse fregerit, vsserit, ruperit, occiderit &c. Sed tum quaestionem esse, qualem culpam in illo contractu intuitu custodiae praestare quis debuerit, atque adeo totam disceptationem de diversis gradibus culpa reducendam esse ad culpas custodiae, non ad culpas facti proprii. Et fateor, non solum ipsa JCTorum verba, p) sed & plerosque casus, ubi de culpa in contractibus quaestio est ad hanc distinctionem respicere. q) Sed tamen nec hic consensus JCTorum fuit universalis ac indubius, cum Paulus dicat, de eo, qui die ventoso in stipulam suam ignem immiserit, qui ulterius evagatus alienam segetem laeserit, & eum qui occasionem praebet, damnus fecisse videri r) & Ulpianus cum Neratio sentiat, utilem L. Aquiliae actionem, tam in eum dandam esse, qui ad fornacem obdormivit, quam in eum qui ne-

p) d. l. 25. §. 4. & §. locati & d. l. 18. §. commodati.

q) vide textus citatos ad §. 21, 22, 23, 24.

r) l. 30. §. 3. ad L. Aquil.

gligenter custodit, ubi tertius ignem fornaci subjecit. s)

§. XXXI. Miraberis autem, quod supra asseruerim, J Cros non fuisse in eo unanimes, utrum semper in L. Aquilia culpa levissima præstetur, postquam Ulpianus diserte id asseruit 1) & hanc ejus assertionem Doctores unanimitè repetunt. 2) Sed desines mirari, si consideraveris, quod Paulus dilucide affirmet, quod putator, qui ex arbore ramum dejiciat, vel machinator in loco, ubi nullum iter fit, dolum duntaxat præstare debeat, ne immittat in eum, quem viderit transeuntem, culpam vero ab eo exigendam non esse, cum divinare non potuerit, an per eum locum aliquis transiturus sit. 3) Similiter cum pila complures luderent, & quidam ex his servulum cum pilam percipere conaretur, impulisset, servus cecidisset & crus fregisset; quærebatur, an dominus servuli lege Aquilia cum eo, cujus impulsu ceciderat, agere possit? Sane si diligentiam exactissimam adhibuisset ille, nec impulisset servulum, nec servulo adeo occasionem præbuisset crus frangendi. Respondet tamen Alfenus, non posse dominum conveniri, & hoc factum magis inter casus quam ad culpam retulit. 4)

§. XXXII. Dixi porro doctrinam de culpis regulis non posse includi propter infinitam circumstantiarum

D 3

rum

s) l. 27. §. 9. eod.

1) l. 44. pr. ad L. Aquil.

2) vide commentatores ad §. 3. Inst. de L. Aquil. & ad Pandect. eod.

3) l. 31. eod.

4) l. 52. §. ult. eod.

rum varietatem. Exempla infinita deprehendes in ipso jure Justiniano. Ira Mela scripsit, si cum pila quidam luderent, vehementius quis pila percussa in tonforis manus eam dejecerit, & sic servi, quem tonfor radebat, gula sit præcisa, adjecto cultello, in quocunque eorum culpa sit, eum lege Aquilia teneri. Sed quaestio jam est, in quo sit culpa, quæ per regulas expediri nequit. Neque ipsi JCrī hic comentantur. Proculus in tonfore ait esse culpam. Ulpianus id concedit, si ibi tonderet, ubi ex consuetudine ludebatur, vel ubi transitus frequens erat, tunc enim esse quod ei imputetur; Sed tamen mox dubitanter addit, nec illud male dici, si in loco periculoso sellam habendi tonfori se quis commiserit, ipsum de se queri debere. 2) Mirum quod illius nulla sit mentio facta, qui pila lusit, nisi quod tacite videatur innuisse Ulpianus, eum teneri, si lusisset in loco insolito. Alfenus plane non concessisset actionem sed totam rem casu magis quam culpa esse factam respondisset. a)

§. XXXIII. Unde & sæpe responderunt JCrī, ut parum prodesset partibus querentibus, supponentes varias circumstantias, quæ difficiles probatu essent. Tale est responsum ejusdem Alfeni de tabernario, qui in semita noctu supra lapidem lucernam posuerat, quidam præteriens eam sustulerat tabernarius eum consecutus lucernam reposcebat & fugientem retinebat: ille flagello, quod in manu habebat, in quo dolor inerat, verberare tabernarium cœpit, ut se mitteret, ex eo majora

2) l. ii. pr. ad L. Aquil.

a) arg. l. 52. §. fin. eod.

re rixa facta tabernarius ei, qui lucernam sustulerat, oculum effoderat. Quærebatur: num damnum injuria non videtur dedisse, quoniam prior flagello percussus esset. Respondet Alfenus, nisi data opera effodisset oculum, non videri damnum injuria fecisse: culpam enim penes eum, qui prior flagello percussus, residere. Sed si ab eo non prior vapulasset, sed cum ei lucernam eripere vellet, rixatus esset, tabernarii culpa factum videri. *b)* Quid prodest hoc responsum querenti, cum vix probare possit illam circumstantiam, in qua responsum fundatur, quia res noctu inter istos duos solos, ut videtur, gesta fuit. Et imo cur Jctus in sola hac circumstantia rationem responsi sui querit? Alii forte respondissent plane opposito & sequenti modo: sed etsi ab eo non prior vapulasset, sed cum ei lucernam eripere vellet, rixatus esset, tamen culpa tabernarii id factum non videri, ideo quod alter lucernam injuria abstulerat & reposcenti reddere volebat, sed partim fugiebat, partim resistebat.

§. XXIV. Simile est plane responsum statim sequens ejusdem Jcti. In clivo Capitolino duo plaustra onusta mulæ ducebant: prioris plostri muliones conversum plostrum sublevabant, quo facile mulæ ducerent: interim illud prius & superius plostrum cessum ire cœpit, & cum muliones qui inter duo plostra fuerunt, ex medio exissent, posterius plostrum a priore percussim retro redierat, & puerum cujusdam obtrieverat. Dominus pueri quærebat, cum quo se agere oporteret. Respondit Alfenus, in causa jus esse positum, id

b) d. l. 52. pr. eod.

id est in facti circumstantiis, quæ ostenderent, quisnam sit causa damni. Nam si muliones, qui superius plostrum sustinissent, sua sponte se subduxissent, & ideo factum esset, ut mulæ plostrum retinere non possint, atque onere ipso retraherentur, cum domino mularum nullam esse actionem, cum hominibus, qui conversum plostrum sustinissent, lege Aquilia agi posse: nam nihilominus eum damnum dare, qui quod sustineret, mitteret sua voluntate, ut id aliquem feriret, sed si mulæ, quia aliquid reformidassent, & muliones timore permoti, ne opprimerentur, plostrum reliquissent, cum hominibus actionem nullam esse, cum domino mularum esse. Quod si neque mulæ neque homines in causa essent, sed mulæ retinere onus nequissent, aut cum conniterentur, lapsæ concidissent, & adeo plostrum cessum redisset, atque hi, quo conversum fuisset, onus sustinere nequissent, neque cum domino mularum, neque cum hominibus esse actionem. c)

Vides post multas ambages rem eo redire, ac si Alfenus paucissimis verbis respondisset, cum nemine agi posse, sed casti magis, quam culpæ hoc factum esse adscribendum, nisi forte probari possit, vel muliones se sponte subduxisse, vel mulas aliquid reformidasse, tum vel cum hominibus vel cum domino mularum agi posse.

§. XXXV. Addam adhuc unum exemplum ex doctrina de commodato. Si servum tectorem tibi commodavero, & de machina ceciderit, quaritur, cujus sit periculum? secundum regulam Juris Romani periculum ad dominum spectat, non ad commodarium. Sed

c) d. l. 52, §. 1. eod.

Sed regula ipsa nihil prodest ad determinationem quaestionis Respondet equidem Namusa, peciculum meum esse, non quod sim dominus, sed quod tectorem tibi commodaverim. Ulpianus tamen adhuc alias circumstantias considerandas arbitratur, ut illa decisio vera esse possit; si scilicet tibi tectorem commodaverim ut in machina operaretur: cæterum si, ut de plano opus faceret, tu eum imposuisti in machina, aut si machinæ culpa factum sit, minus diligenter a commodatario ligata, vel funium perticarumque vetustate, tum id periculum censendum esse culpa ejus contigisse, qui commodatum rogaverit, adeoque ipsum id præstare debere. Nam & Melam scripsisse, si servus lapidario commodatus sub machina perierit, teneri fabrum commodanti, qui negligentius machinam colligavit. *d)* Ita Ulpianus. Si mutes iterum vel minimam circumstantiam aliter se res habebit. Quod si enim ipse tector ad hoc ut in machina laboraret commodatus machinam minus diligenter ligaverit, periculo id erit commodantis. *e)*

§. XXXVI. Tales quamplurimos casus alios in jure Justiniano reperies, ubi Jcti quaestiones propositas ex minimis circumstantiis definiunt, sine ullo adhibito regularum de gradibus culpæ usu. Accedit, quod & istæ regulæ vix applicari possint ob vagam nimis & fluctuantem terminorum ideam. Quod dolum attinget, paulo remissius nos debere versari in explicatio-
ne doli intuitu commodantis, notat Africanus *f)* h. e.
E ut

d) l. 5. §. 7. commodati.

e) conf. d. l. 5. §. 13. in fine cod.

f) l. 61. §. 6. in fine de furtis.

ut exponit Cujacius g) iudicem non quacunq̄ue ex conjectura arguere debere quasi commodans sciens dolo malo ignoranti rem noxiam commodaverit, nec adeo omnia debere ad vivum refecare, sed multa condonare, multa concedere, & consequenter latam culpam pro dolo non habere. Nam ubi remissius fit doli interpretatio, non continuo videtur culpa lata dolo annumeranda esse. Et notum est commune brocardicum Glossatorum, etiam causam fatuam a dolo excusare.

§. XXXVII. Levis culpæ tanquam gradus intermedii commuditer dicunt varios esse quasi subgradus, cum diligentia qua præditi sunt diligentes patresfamilias non possit ad punctum reduci, sed diligentes patresfamilias varia & diversa gaudeant diligentia. Adde quod illi qui cum Justiniano socii culpam levem sic exponunt, ut tamen non majorem debeat adhibere diligentiam quam rebus propriis, necesse habeant statuere, quod ea revera sit lata, sed in effectu tamen, i. e. quod hic dolo non contineatur, dicatur levis. h)

§. XXXIIX. Culpa denique levissima cum casui sit proxima, cum casu etiam facile confundi potest. Cum enim demum hac culpa vacuus esse dicatur, qui supremum diligentia gradum, ultra quem hominum natura haud procedit, i) adhibet, quis illud punctum determinare poterit supremæ diligentia humanæ, cum nullus fere possit fingi casus, de quo, postquam contigit, dici nequeat, quod non contigisset, si hoc ita vel
ira

g) ad Africanum f. 534.

h) vid. III. Dn. Coccej. collat. 6. & collat. 2. §. 21. 22.

i) Struv. Ex XIX. th. 28, ex communi doctrina.

ita fuisset factum. Et quis est ille diligentissimus paterfamilias, aut ubi existit extra cerebrum humanum, qui normam debeat praestare aliis. Nec juvat addi a explicatio, quod ille supremus diligentiae gradus, ultra quem hominum natura non procedat, sit is, quem communis diligentissimorum patrumfamilias modus desiderat: neque vero in dijudicanda hac culpa unius vel alterius nimiam inspicere debere diligentiam, sed eam, quae in pluribus ultra communem sortem diligentibus reperitur. 1) Hic quidem multa verba audio, sed ideam propterea distinctiorem & perspicuam fieri non sentio. Quinam enim sunt illi nimie diligentes, & qui sunt illi qui inter nimiam & communem patrumfamilias diligentiam medii sunt? Vereor, ne norma reliquorum evadant homines avari, tenaces, timidi &c. In vita communi nemo acquirit, qui non aliquid audet & perdit &c.

§. XXXIX. Quam vero minima circumstantia possit casum in culpam, & culpam in casum mutare, ex hactenus prolatis quibusdam exemplis patet. Alia suppediabant alii, m) Et haec ratio est, cur furta aliquando non solum levissimae sed & levi culpae adscribantur, aliquando vero etiam sine culpa vlla ejus qui rem alienam ex contractu tenet, accidant, & casui adscribantur n) Ex hoc vero constat, quod etiam culpa levis sapientis in casum mutetur, non solum levissima.

§. XL. Dicamus jam pauca de ipsis illis regulis,
E 2 qui

1) *Ibidem.*

m) Vide textus citatos a Struvio *Ex. 19* §. 44.

n) Struv. *ibid.* §. 32. *in fine.*

quibus communis doctrina superfruitur. Fefellerunt se & suos auditores interpretes, quod putarunt ad eas respexisse JCTos omnes, qui de damni præstatione in contractibus, quid scripserunt. Mihi potius videtur longe verisimilius, hoc primum inventum fuisse Africani ^{o)} JCTi non optimi nec acutissimi, ^{p)} quem pauciores postea quidam fuere secuti. Repetit quidem eas Ulpianus in uno loco, ^{q)} sed in aliis tamen ^{r)} satis evidenter ab iis ipse recedit; alii JCTi diserte aliis regulis utuntur. ^{s)}

§. XLI. Neque mirum, istas Africanæ regulas a JCTis reliquis plerisque fuisse neglectas. Præterquam enim, quod jam supra de iis notatum fuit, ^{r)} quod plura sint exempla exceptionum a secunda regula, quam regulæ ipsius, quid si quis de toto fundamento, quo tres istæ regulæ nituntur, dubitaret. Quid enim utilitas utriusque vel unius ex contrahentibus ad augendos, vel minuendos gradus culpæ, vel diligentia aut

^{o)} Hujus enim sunt textus *l. 108. §. 12. de legatis 1. l. 61. §. 5. de furtis*, istis regulis superstructi.

^{p)} Vixit sub Hadriano, & fuit discipulus Juliani. Eberl. *de orig. jur. c. 48. n. 21.* Scholastici Doctores de Africano dicere sunt soliti: hæc lex Africanæ est, ergo difficilis. Vide omnino Hottomannum in Antitriboniano *cap. 12. p. 154. seq. edit. noviss. D. Beyeri.*

^{q)} *l. 5. §. 2. commodati.*

^{r)} potissimum in *l. 23. d. R. F. Adde alia exempla supra §. 21. & 22. adducta.*

^{s)} Qualis est regula *Gij. l. 40. ff. locati. Conf. supra §. 21.*

^{t)} *Supra §. 3.*

aut custodiæ? Nollam utilitatem habeo ab eo, cujus rem citra contractum corrumpo, & tamen culpam levissimam præsto. Nec est, quod urgeas, tum nec eum cui damnum fit, aliquam utilitatem ex me percipere, atque ob eam causam in lege Aquilia præstari culpam levissimam. Negabo enim meliori jure & hanc causam. Potius regula generalis & Juris gentium est, dolum & culpam quamcunque meam mihi non debere prodesse & alteri nocere, sive res ejus ex contractu penes me sit, sive citra contractum. Res alienæ etiam regulariter magis custodiendæ sunt, quam propriæ, quocunque ex contractu penes me sint, cum in rebus propriis arbitrium habeam, eas pro lubitu perdendi, ergo multo magis negligendi, in alienis autem is, qui res suas mihi relinquit, regulariter non fidem solum meam sed & industriam respexisse videtur. Et si noluissem omnem diligentiam addibere, non debuissim me immiscere negotio & rei alienæ, sed ubique tamen, id est in omnis generis contractu, res ita in æstimatione culpæ temperanda erit, ne rigor nimius urgeat eum, qui occasionem aliquam remotam ad damnum dedit, vel penes quem res aliena periit, sed ex infinitis circumstantiis ipsius facti & natura negotii cujuslibet res determinetur; uti & determinarunt ipsi JCI Romani in plerisque quæstionibus quarum exempla sunt relata in Jure Justiniano, ut ex exemplis quibusdam supra **) adductis apparet.

§. XLII. Unde jam facile monstrari potest, quam ratione nitatur ista communis assertio, quod depositarius

E 3

**) *Supra §. 32. 33. 34. & 35.*

fitarius dolum saltem præstare debeat, non culpam, & quod sufficiat, si rem alienam æque custodiat ut propriam, etiamsi sit negligens homo. x) Ratio enim, quod non habeat utilitatem ex contractu, jam expuncta est. Et mandatarius etiam nullam habet utilitatem, & tamen secundum opinionem communem exactissimam diligentiam præstare debet. Et imo ipsum depositum annon in mandata custodia consistit? At qui custodiam præstat, is secundum communem doctrinam plus præstat quam dolum & culpam latam. Solent etiam communiter docere, si procuratori meo committam custodiam rei meæ, quod initium contractus hic jam fuerit mandatum, non actionem depositi, sed mandati adversus eum competere. y) Cur non pariter obligaretur ad similem diligentiam cui ab initio mando rerum mearum custodiam?

§. XLIII. At, inquit, natura depositi in depositario non ita requirit singularem industriam uti mandatum: z) vel ut alius explicat: mandatum per singularem nostrum actum expeditur, quemque adeo juxta singula velut momenta in nostro arbitrio dirigere est situm: in deposito vero nemo me velit obligatum, ut ipse continuo exsomnia apud rem depositam excubias agam. Quare sufficere, si eandem in locum commodum incluserim, & non nisi, quando peculiaris aliqua ratio svaluerit, inspiciam, sicut circa res proprias facere sole-

x) *l. 1. §. 8. & 10. l. 20. l. 32. 47. depositi.*

y) *arg. l. §. 4. possum enim tibi mandare &c. ff. d. præscriptis verbis.*

z) *Struv. Ex 19. th. 44.*

solemus, corruptionis periculo non obnoxias, quibus ad vsus nostros non indigemus. *a)* Sed ad ista quidem varia possunt regeri, (1) varia esse negotia, quæ mandantur, adeoque variam etiam circa ea esse industriam, neque adeo confundendam esse industriam negotiationis aut artificii cum industria custodiæ. (2) Varia genera etiam custodiæ esse pro diversitate rerum depositarum, adeoque & hic industriam variare, alia industria opus esse in custodia ædium, alia in custodia servorum, alia in custodia rerum pretiosarum, alia in custodia rerum quæ non facile auferuntur, & quæ in area vel simili loco deponi solent; (3) Hinc universaliter verum non esse, quod dicitur, sufficere, si rem depositam in locum commodum incluserim &c. (4) Et si sufficeret, tamen exinde non magis posse inferri, quod saltem dolus præstari debeat in illius rei custodia, quam, si quis ex illa ratione inferre velit, venditorem ejusmodi rei ante traditionem saltem ad dolum obligatum esse, cum & hic sufficiat, si venditor ejusmodi rem in locum commodum includat &c.

§. XLIV. Quare & jam aliis eruditioribus ista juris Romani dispositio a natura negotiorum & dispositione Juris Gentium abire visa fuit. Cum enim regulariter in deposito aliquid amicitiae intercurret, & nemo ferre deponat, nisi apud amicum aut de cujus probitate bene judicet, in universum arbitratur Pufendorffius *b)* in quovis deposito custodiendo adhibendam esse talem curam, qualem communiter diligens homines circa pro-

a) Pufendorff. *de F. N. & Gens. lib. 5. cap. 4. §. 7.*

b) *d. l.*

proprias res solent adhibere. Imo & exactissimam quandoque curam esse adhibendam, non solum quando super ea expresse erat convenum, sed & ubi rei depositæ conditio id requirat, puta si sit preciosissima, aut si ex ea omnes alicujus fortunæ dependeant. Istam tamen diligentiam non in eo consistere, ut quis noctu diuque eidem rei custos assideat, sed ut eam loco, quem habet, munitissimo, recondat, & ubi minime corrumpi potest. Unde etsi legibus amicitia satisfecerim, si res amici æque curem ac proprias; neque ut meas alterius rebus posthabeam, si utraq; paris sint pretii, quispiam salva fronte postulare queat; æquum tamen fuerit, ut quando utraque servari nequeat, ego potius rem meam viliozem negligam & pretiosiozem depositam servem, v. g. incendio oborto quis non judicaverit potius servandam esse cistam auro aut aliis pretiosis rebus, vel magni momenti instrumentis literisque plenam, quam vilem suppellectilem? Ita tamen, ut deponens teneatur mihi restituere pretium earum rerum, quæ mihi perierunt, dum ipsius res præ meis servatum eo, non secus atque alias impensas in depositam rem factas aut damna, quæ per illam accepi. Quod si tamen quis rem suam viliozem pretiosiori prætulerit, ubi de tali diligentia & cura non fuit conventum, amicitia duntaxat & humanitatis jura eum violasse censei, a præstanda vero rei perditæ æstimatione immunem esse. Nam neque inde factum esse locupletiozem, & intermissa ista nudæ amicitia & humanitatis officia ad refusionem detrimenti inde orti non obligare. Ita Pufendorffius. Sed in hac ultima limitatione dubium est, an recte dicatur nudæ

nuda humanitatis officia violasse, qui tempore incendii rem pretiosiore deposite postponit rei propriæ viliori. Nuda humanitatis officia dicuntur, ubi nulla adfuit conventio. Et si rei vilioris propriæ æstimationem potest reperere ut impensas in salvandam rem viliores factas, etiam jure stricto eum ad rem propriam perdendam esse obligatum arbitraret, uti obligatus est ad alias impensas rei servandæ necessarias facere.

§. XLV. Eadem quæ de deposito hætenus monuimus, multo magis procedunt adversus doctrinam communem de societate. Ait Gajus. & ex eo Tribonianus. c) Culpæ nomine quidem teneri socium sed sufficere talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet. Nam qui parum diligentem socium sibi adsumit, de se queri, sibi que hoc imputare debere. Quis non videt, rationem assertionis esse parum convenientem, & petere sibi concedi, quod in quæstione est. Non semper negligentia adscribi potest, si quis socium adsumat parum diligentem, cum homines possint mores suos dissimulare, & sæpe diligentiam ostentent, quos paupertas & infortunium premit, mox negligentes evasuri, si benignior felicitatis aura afflaverit. Sed esto, esse negligentiam, fidem habere homini negligenti, non tamen propterea hujus negligentia & culpa esse definit, & incivile est, damnum culpa socii datum huic, qui causa damni longe propinquior est non imputare, imputare vero illi, cuius negligentia causa damni dati vera non est, sed ut in scholis loquuntur, saltem per accidens, aut sine qua non,

F

c) Vide supra §. 24.

non, aut certe occasio remotissima. Et cur non idem inculcatur si venditor, mandatarius, creditor &c. negligenter versati fuerint, ita tamen ut in rebus suis, circa rem venditam, commendatam, oppignoratam? Cur non & hic dicimus, eum qui parum diligentem venditorem, mandatarium, creditorem, sibi elegerit, de se queri, sibi que hoc imputare debere?

§. XLVI. Ut momentum disceptationis fiat evidentius, fingamus casum. Titius Caji socius eum in Belgio varias merces linteas & sericas, item pannos &c. in societatis gratiam emerit, vasa butyro vel oleo repleta in uno fasciculo cum istis mercibus jungit. Rumpuntur vasa butyracea & butyrum vel oleum pannos illos & merces reliquas plane corrumpit. Quis dubitet, tantam esse hanc negligentiam focii in jungendis mercibus istis diversissimi generis commissam, ut jure suo socius alter postulet damni societati dati restitutionem. Jam finge rursus, in illo fasciculo aut cista etiam fuisse res focii proprias simulque per butyrum vel oleum maculatas ac perditas, an hæc sola circumstantia decisionem mutabit, ut jam socius iste negligens teneatur damnum in rebus societatis ratum refarcire, quia videlicet talem diligentiam rebus istis communibus adhibuit, qualem suis rebus adhibuit? Quis hic non palpatur iniquitatem decisionis?

§. XLVII. Porro quod commodatum attinet, etsi nemo forte dubitet, quod commodatarius in rebus commodatis majorem diligentiam adhibere debeat, quam in rebus propriis; de eo tamen justa dubitandi ratio subest, an Jus Romanorum recte absolverit com-
moda-

modatarium a periculo & casu. Malumus rem iterum proferre verbis Pufendorffii. cc) Illud, inquit, dubitatur, an commodatarius teneatur rei æstimationem aut aliam ejusdem generis restituere, si quidem ea perierit casu fortuito, & quem avertisse ipse non erat. d) Ego tamen putaverim distingvendum, an res omnino apud Dominum fuisset peritura, si vel maxime commodato non foret data, an vero minus. Priori casu cessat restitutio. Posteriori autem eam fieri omnino svadere videtur æquitas, cum alias mea mihi benignitas nimio constaret, si præter usum gratuitum re quæ ipsa mihi sit carendum, quam non eram perditurus, absque altero si fuisset. Neque apparet cur ipse magis, quam alter, infortunium præstare debeam, cum hic utique occasionem præbuerit, ut idem rem meam incurrere possit. In legibus e) rei commodatæ furto sublata æstimatio solvenda dicitur. Atqui nonnulla furta etiam citra culpam eorum, qui expilantur, fiunt. Etsi ubi quis v. g. per incendium omnes res suas simul amiserit, & ad inopiam redactus fuerit, durum foret, commodati pretium reposcere. Et ubi casus isti sat frequenter solent intercurrere, uti naufragium navigantibus, præsumi potest, commodantem istas suo periculo esse voluisse. f) Multo magis autem

F 2

cc) Pufendorff. l. 5 c. 4. §. 6.

d) Vid. l. 1 §. de oblig. & act.

e) l. 21. & 22 commodati.

f) Addit Pufendorffius: Et in hunc modum putaverim limitandam l. 18 princ. l. 5. §. 4. & 7. ff. Commodati. Sicut nec probaverim l. 19. d. 1. qui cum etiam non satis videtur conspirare l. 12. §. 1. ff. d. t. Cui observationi Pufend. poteris addere, quod

autem tenebitur commodatarius, si, cum ex periculo v.g. incendii, naufragii, posset rem commodatam eripere, suam prætulit, utut pretiosorem. Nam licet vitio verti ipsi nequeat, quod maluerit rem vilio rem perire; tamen cum periculo ea possit eripi, eamque compendii sui causa perire passus fuerit commodatarius, non est, quare commodans illud damnnum sentiat. g)

§. XLVIII. Quod vero jure Justiniano in precario dolus hætenus præstetur, non culpa, h) id vereor, ne melioribus rationibus impugnari possit, cum nulla plane vel probabilis saltem ratio ex jure Gentium afferri possit, pro æquitate hujus doctrinæ stabilienda. Sane enim is, qui precarium alteri concedit, nullam habet inde utilitatem, sed eam solum percipit is, qui precario habet. Et cum adeo ratio naturalis suadeat, ut semper in alienis rebus majorem diligentiam adhibeamus, quam in rebus propriis, nihil pro se allegare poterit is, cui res precario concessa est, cur damni dati restitutionem evitare debeat, si forte rem precario datam æque negligenter custodit ut propriam. Adde quod, etsi ex Juris Romani subtilitate precarium a commodato differat, tamen illa differentia non sit ex Jure Gentium, & imo ipsum Jus Romanum negare nequit.

sententiam Juliani recensitam in l. 19. commodati, diserte rejecerit, aut certe valde limitaverit cum aliis Jctis Ulpianus l. 41. locati, Confer. supra §. 21.

g) l. 5. §. 4. ff. commodati. Vide quoque Exodi XXXII. 13. 15. d. l. 18. pr. commodati. l. 1. §. 25. eod.

h) l. 8. §. 3. de precario.

nequit magnam similitudinem intercedere precario cum commodato. 2)

§. XLIX. Sed audiamus rationem, quæ pro Juris Romani sententia affertur. Illud adnotatur, inquit Ulpianus, l) quod culpam non præstat is, qui precario rogavit, sed solum dolum præstat, quamquam is, qui commodatum suscepit, non tantum dolum, sed etiam culpam præstat. Nec immerito dolum solum præstat is, qui precario rogavit, cum totum hoc ex liberalitate descendat ejus, qui precario concessit, & satis sit, si dolum tantum præstetur. Verba multa, parum rationis. Invertenda potius ratio. Nam vel ideo quia precarium totum ex liberalitate ejus, qui concessit, descendit, id est, qui beneficium hoc ipso præstat, & nullam inde sentit utilitatem, nulla adest etiam ratio, cur beneficium hoc ipsi damnosum esse, & negligentia precario rem habentis ipsi imputari debeat. Nam & in commodato totum negotium ex liberalitate commodato dantis descendit, & tamen commodatarius præter commodatum etiam culpam præstat.

§. L. At, inquiunt: m) Commodatum ab initio est liberalitatis, postea vero necessitatis n) precarium in omni tempore liberalitatis, id est, semper potest revocari. Sed respondeo, invertuntur & torquentur offensa hac differentia, quam nemo negat, verba Ulpiani,

F 3

piani,

2) l. 1. §. 3. eod.

l) d. 1. 8. §. 3.

m) Vide glossam ad d. §. 3. lit. u.

n) Quam in rem allegatur lex in comm. 17. §. sic. a. 3. comm.

piani, qui non dixit precarium totum (i. e. intuitu durationis) esse liberalitatis, sed totum (i. e. ratione originis) ex liberalitate descendere. Deinde & ipsa illa differentia sic exposita nihil infert. Esto, poterit precario concedens rem quodcumque repetere, quid inde? & cur ex hac circumstantia minorem curam deberet adhibere precario habens, quam si ad certum usum concessa esset. Sufficit, quod res aliena sit, quam ex beneficio benes se habet. Nisi forte ut negligentiam imputare velis precario danti, quod rem precario concessam ab amico negligente non mox repetierit. Quod profecto durum esset, cum potius considerari debeat, beneficium esse, rem non statim revocasse, & si tanquam culpa id imputandum esset precario concedenti, res eodem momento repetenda esset, quo fuit concessa: at hoc pacto precarium plane foret frustraneum. y) Unde jam facile corrui expositio, quam alii z) suppeditant; quod scilicet precarium a rogante nullo certo usui applicari possit, adeoque iniquum fuisset, pro tantillo & incerto usu exactissimæ diligentiae præstationem exigere. Nam ista iniquitas negatur, neque enim in lege Aquilia iniquum fuit habitum, præstare culpam levissimam, etsi ibi plane nullus usus concessus adesse soleat.

§. Ll. Ergo verius est, rationem, quod hic dolus solum exigatur, petendam esse ex ratione peculiari & privata Juris Prætorii. Nam quoties prætor solus in negotio, quod jus civile penitus neglexit, obligationem

y) D George Beyer. *in post. ad Pandect. de precario n. 15.*

z) *Ibid. n. 6.*

nem introduxit, solum in eo dolum non culpam comprehendit. Cum enim lege civili nihil de eo cautum fuerit, sufficere putavit, si dolum saltem coërceret, a) Hinc & in precario, etsi solius accipientis sit utilitas, tamen dolus tantum præstat, quia nec ibi ulla juris civilis est actio. b)

§. LII. Sed & hæc tamen ratio novam opponendi occasionem suppeditat. Cur enim nulla de precario iuris civilis actio, cum tamen precarium sit juris gentium c) & summam æquitatem habeat, ut eatenus quisque nostro utatur, quatenus ei tribuere velimus. d) Diserte Ulpianus, vel, ut quædam editiones glossatæ habent, Julianus asserit, cum quid precario rogatum sit, non solum interdicto Prætoris uti nos posse, sed etiam præscriptis verbis actione, quæ ex bona fide oritur. e) Illud certe Juliani est, dum alibi dicit, Cum quid precario rogatum est, non solum interdicto uti possumus, sed & incerti conditione, id est, præscriptis verbis. f)

§. LIII. Et profecto mira ratio ab iis JCTis affertur, qui adstruunt, de precario non esse actionem civilem. Sic enim Paulus, g) interdictum de precario merito introductum est, quia nulla eo nomine juris civilis

a) Dn. Coccej, Collar. 2. §. 25. Idque diserte dicitur in l. 1. §. 1. Si mens. fals. mod. his verbis: *visum est satis coërceri solum ejus, qui civiliter obligatus non est.*

b) l. 14. de precario. l. 14. §. 11. de furtis.

c) l. 1. §. 1. de precario.

d) l. 15. pr. eod.

e) l. 2. §. 2. eod.

f) l. 19. §. 2. eod.

g) l. 14. eod.

lis actio esset. Magis enim ad donationes & beneficii causam, quam ad negotii contracti spectat precarii conditio. Idem Ulpianus repetit. *b)* Contra precario rogantem nullam esse civilem actionem, quia simile donato precarium fit.

§. LIV. Dixi miram hanc esse rationem, etsi videam, communiter Ictos nostros eam in hoc negotio secure & post Ulpianum & Paulum absque ulla dubitationis nota producere. Sed videamus. Initio non cohæret illa assertio, quod ad donationes spectet, vel donato simile sit precarium, cum doctrina Ulpiani, quam alibi proponit: Distat a donatione precarium, eo quod, qui donat, sic dat, ne recipiat, at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere. *i)*

§. LV. Quod si respondeas, utique differentiam esse inter hæc duo, esse tamen etiam similitudinem, ideoque simile non esse extendendum ultra tertium, urgebo ulterius, ergo nullam esse consequentiam in illa ratione. Precarium & donatio in eo conveniunt, quod utrumque ex liberalitate proveniat, differunt, quod qui precarium dat, illud velit recipere, quando-cunque libuerit; ergo inepte assertitur jus civile nullam dedisse precario danti actionem, quod simile donato fit, cum in hoc tertio non sit simile, sed ideo dare debuisset potius, quia donanti non dari potest actio, cum rem repetere nolit, at ubi negotii natura est, ut
repe-

b) d. l. 14. §. 11. de furtis.

i) l. 1. §. 2. de precario.

repetatur, quomodo hic jus civile in deneganda actione potest dici ad donationem respexisse?

§. LVI. Et profecto vix imaginari mihi possem, JCtos ita stupidos fuisse, ut non animadverterint, rationem hanc potius invertendam esse, quam ut aliquit stringat, nisi & ratio & experientia perpetua doceant, quid valeat præjudicium sectæ & autoritatis. Interim tamen illud omitendum non est, ante Jus Justinianicum illam sententiam magis receptam fuisse, quod de precario etiam civilis actio datur. Sic enim in fragmento Pauli legitur. *l)* Interdicti actio proponitur ex eo, ut quis, quod precario habet, restituat. Nam & civilis actio hujus rei, sicut commodati, competit eo vel maxime, quod ex beneficio suo unusquisque injuriam pati non debet. Quod plane convenit cum doctrina Juris Justiniani. *m)* Hoc interdictum naturalem in se habet æquitatem. Est enim natura æquum, tamdiu te liberalitate mea uti, quamdiu ego velim, & ut possim revocare cum mutavero voluntatem. Itaque etiam actione præscriptis verbis uti possumus.

l) Recept. Sentent. lib. 5. tit. 6. n. 10.

m) *l. 2. §. 1. de precario.*

CAP. II.

NULLUM ESSE AUT FUISSE

USUM PRACTICUM HUIUS

DOCTRINÆ DIFFI-

CILIS.

M
SUM.

G

SUMARIA.

Communis persuasio, quod doctrina de gradibus culparum in contractibus usum habeat in praxi. 1. Cum tamen nunquam habuerit. 2. Jurorum Romanorum scripta alia Theoretica, alia Practica, & horum differentia. 3. Peccavi Tribonianus, quod multa ex scriptis Theoreticis in corpus juris retulerit nullum usum habentia in Praxi. 4. Regule subtiles simul sunt obscurae, nec perspicue applicari possunt ad negotio civilia. 5. Unde non mirandum, quod regule Jurorum de gradibus culparum relatae in corpore Juris nullum habuerint usum in praxi. 6. Neque habere potuerunt, quia subtiles, cum regulariter subtilia sint inutilia; 7. quia facte sunt de negotiis non finitis; 8. quia plurimas exceptiones & limitationes habent; 9. quia dissensiones Jurorum ius incertum reddiderunt; 10. quia vagi nimis & variantes fuerunt conceptus diligentiae & negligentiae; 11. quod homines in agnoscendis aliorum navis lyncos, in propriis talpa sunt; 12. quia amor & odium personarum, eorum culpas modo minuit modo auget. 13. Ac quia impartiales etiam aliorum diligentiam debitam secundum diligentiam propriam examinant. 14. Ob has causas nec Jure Justiniano haec doctrina usum habere potuit. 15. Germani subtilitates de gradibus culparum ignorarunt, ac unam culpam agnoverunt. 16. Voluerunt in omnibus contractibus res alienas magis custodiendas esse quam proprias. 17. Voluerunt in commodatorem commodatam periculo esse commodatarii. 18. Neque adeo doctrinam juris Romani de gradibus culparum in contractibus unquam in foro receperunt. 19. Usus doctrinae alias erronea de instituenda actione legis Aquiliae, si deficiat actio ex contractu ad illustrandam sententiam notam. 20. Usus totius dissertationis. 21.

§. I.

Magnam solatium studiosis juris est, dum communiter a scriptoribus systematicis ad Titulos Pandectarum de Jurisdictione & Pactis adnotata.

notatum vident, difficillimas istas Juris Romani doctrinas in foris Germaniæ nullum habere vel exiguum usum. At quod difficillimam pariter de gradibus culparum hæctenus monstratam doctrinam attinet, non observavi, vel Doctores vel Pragmaticos inculcare, quod ejus doctrinæ exiguus aut nullus sit usus, quin potius ubique indicia apparent, haberi hanc doctrinam pro tali, quæ & in fortis Italiæ olim magnum habuerit usum, & hodiernum etiam in foris Germaniæ in viridi floreat observantia.

§. II. Nobis vero cum plane contrarium pervasum sit, ostendendum erit, doctrinas hæctenus memoratas de gradibus culparum earumque variatione in doctrina de contractibus nec in foris Italiæ unquam magnum usum habere potuisse, tantum abesse, ut tempore Justiniani usum habuerit: neque si vel maxime habuissent, eam doctrinam convenire principiis juris Germanici ante receptum Jus Justinianum, neque etiam post illud receptum, Juris Romanorum hæctenus memoratas subtilitates de gradibus culparum in foris Germaniæ ad definiendas lites esse introductas.

§. III. Quod prius attinet, ante omnia observandum est, quod veterum Juristarum, ex quibus Pandectæ sunt compilatæ, duplicia fuerint scripta, alia theoretica, alia Practica: Theoretica, ut commentarios ad Edictum Prætoris, ad Sabinum & similia, Practica, ut Responsorum, Quæstionum, Digestorum, & similia. Uti vero in his respondebant de casibus, qui in ipsis rerum argumentis obtinebant, & ad eos tanquam ad conclusiones jura applicabant, ita in prioribus more

communi docentium principia doctrinarum exponendum magis in abstractionibus & universalibus considerandis occupati erant, ad quæ declaranda & illustranda dum exempla lectoribus suppeditare vellent, ea pro lubitu fingebant, non prout in foro quotidie occurrerent, sed prout ad declarationem abstractionum & principiorum facerent. Uti ergo hoc intitu dici solet, quod exemplorum non requiratur veritas, i. e. quod non consideretur, an ea facta sint, ita etiam non requiritur facilitas, sive an frequentius existere pro natura rerum possint & soleant. Imo sæpe docentes ad ingenium legentium vel audientium exercendum fingere solent exempla, quæ probe sciunt, quod rarissime contingere soleant & vix possibile sint. Tales sunt plerique casus, si non omnes, quos deprehendimus in controversiis oratoris Quintiliani & Senecæ. Tales etiam sunt plurimi casus, qui occurrunt in libris istis Theoreticis JCrorum Romanorum.

§. IV. Quemadmodum autem evidens est, non commendandum esse laborem ejus, qui in formandis vel legibus, vel etiam systemate juris quotidiani vellet colligere casus istos Senecæ & Quintiliani; ita paritas rationis ostendit, quam insigniter peccaverint compilatores juris Justiniani, quod maximam partem Pandectarum potissimum repleverint excerptis casibus ejusmodi ex istis JCrorum libris theoreticis. Certe de eo, quod semel aut bis fit, non fiunt leges. Igitur & casus, qui vix ac ne vix quidem existunt, in ipsis rerum argumentis, non sunt proponendi in institutionibus & compendiis juris quotidiani & practici.

§. V. Neque adeo mirandum est, quod Jcti qui in interpretationibus suis & commentariis studebant laudi subtilitatis, non solum exempla proponerent vix dabilia, sed & eo ipso, dum hoc facerent, in ipsis regulis & principiis proponendis non considerarent, an illa principia possent perspicue applicari ad negotia quotidie obvenientia, nec ne. Res perspicuæ & palpabiles non sunt subtiles, & quo quis magis subtilitati studet, eo magis studet obscuritati. Eoque frequentius ad id vitium impellitur, quo frequentior est communis error, quasi in obscuritate & subtilitate consistat vera eruditio. Regnavit illud vitium ob hominum ambitionem omnibus seculis, & adhuc hodie regnat in omnibus facultatibus ac disciplinis, ut & doceantur plurima, & pro eruditioribus habeantur, quæ sunt & subtilissima & obscurissima.

§. VI. Præmittenda hæc fuerunt, ne quis statim in limine impingat, dum videt, a nobis assertum fuisse, quod doctrina de culparum gradibus in contractibus Jure Romano nunquam usum Practicum habuerit aut habere potuerit, cum tamen hæc doctrina a præstantissimis Jctis Romanis, ex quorum scriptis Jus Justinianicum fuit compilatum, toties & tanta cum cura legatur esse inculcata. Videlicet theoreticos egerunt, subtilitatibus, speculationibus operam dantes, quoties doctrinam de culparum præstatione per regulas exposuerunt. Quoties autem ad casus practicos respondendum fuit, ipsi ommissis illis regulis tanquam inutilibus aliter plane rem aggressi fuere, ut jam capite præcedente a) hujus rei quædam specimina exhibuimus.

G 3

§. VII.

a) Capite 1. S. 32. 33. 34. 35.

§. VII. Quare jam eadem, quæ hæcenus differuimus, varia suppeditant argumenta, quibus evidenter probari possit, regulas JCtorum de contractu variatione intuitu culparum nullum potuisse habere usum in foro. Et initio quidem eo ipso, quo major in illis regulis apparet subtilitas, eo minor quoque expectari potest usus in negotiis rerum civilium. Neque enim subtiles speculationes solum eo vitio laborant, ut sint obscuræ, sed & ut sint inutiles. Latitudinem & ut ita loquar, palpabilitatem habet, quicquid usu obvenit. Et si subtilis circuli quadratura & proportio diametri ad punctum perducere nequeat mathematicum, utilissime tamen in praxi mechanica & sine omni difficultate ad punctum crassius physicum applicatur. In moralibus vero & multo magis in politicis etiam secundum commune proverbium momentum latitudinem aliquam & sæpe valde sensibilem habet. Idem dicendum erit de omnibus negotiis civilibus.

§. IIX. Ostendimus porro regulis certis non posse includi doctrinam de culparum gradibus ob infinitatem circumstantiarum. Quomodo ergo regulæ de impossibilibus rebus tentatæ possent usum genuinum habere in negotiis forensibus, ut in applicatione ad eadem illis quis tuto fidere possit?

§. IX. Ipsæ vero regulæ a JCtis propositæ dum plures limitationes & exceptiones admiserunt, adeoque rem in se obscuram magis intricatam reddiderunt, eo ipso ad usum practicum fuere ineptæ redditæ, uti parum aptæ sunt regulæ in operationibus mechanicis, quæ ipsæ sunt instabiles & variis mutationibus iisque subitaneis obnoxia.

§. X.

§. X. Adde dissensiones Jctorum inter se supra expostas circa regulas ipsas & eorum fundamenta, ac applicationem. Nam & hoc medio in foris Romanis jus maxime incertum fuit redditum, dum in causis similibus pro diversitate hypothesium & a Jctis fuerit diversimode responsum, & a Judicibus, qui responsa Jctorum in pronunciando sequi tenebantur, diversimode pronunciatum.

§. XI Imo, quid si omnia intuitu regularum de culparum gradibus in diversis contractibus diversimode absque contractione fuissent; vaga tamen ac nimis fluxa ac varians diligentiae debitae ac diligentiae & negligentiae patrumfamilias conceptio vel sola apta fuisset ad impediendum usum illarum regularum in praxi. Esto, omnes fuisse unanimes in deposito praestandum dolum saltem, in pignore culpam levem non levissimam, in commodato culpam levissimam quidem, sed non casum, necesse tamen fuit, in applicatione ad negotia existentia dissensum Jctorum & sententiarum ortum fuisse, ob affinitatem culpa latae cum gradu saltem inferiore diligentiae communis patrumfamilias, & ob affinitatem diligentis patrumfamilias in gradu superiore cum patrumfamilias diligentissimo, item ob affinitatem culpa levissimae & casus.

§. XII. Ut taceam, eum dissensum exinde vel maxime promoveri, quod quilibet homo videat equidem defectus aliorum, at in propriis agnoscendis sit caecus, nisi ope Philosophiae moralis ad agnitionem propriae stultitiae pervenerit, quales tamen pauci sunt. Esto igitur, aliquos ex iudicibus de culpa aliena sapere, paucissimi tamen vitis communibus laborant. Ergo
necesse

neceſſe eſt alios de uno eodemque facto mitius ſentire, alios gravius de eo judicare.

§. XIII. Quod ſi inſuper affectus aut intereſſe aliquod, etiam valde ſubtile & occultum intercedat, diſſenſus ille adhuc multiplicabitur. Quos amamus, eorum lapſus excuſamus, quos odio habemus, eorum navos leviores extollimus. At vero, a quibus utilitatem ſperamus, amamus, a quibus non ſperamus, eos non amamus. Parum vero differt non amare & odiſſe. Et quam rari ſunt caſus, ubi iudices extra partes aut extra amorem & odium ſunt poſiti.

§. XIV. Fac etiam, iudices plane impartiales eſſe. Qui extra partes ſunt, juſtiſſime judicant, ſi de aliis pronunciant, uti velint alios de ſuis factis judicare. Sed & hoc tamen propoſitum in praſenti materia occaſionem praebet diſſenſui infinito. Fatentur omnes diligentiam patrumfamilias non eſſe eandem, ſed valde variare. Igitur neceſſe eſt, ut paterfamilias minus diligens factum tertii pro culpa leviori habeat, quod diligentior, rem ſecundum ſuos mores examinans haberet pro culpa graviore & dolo proxima, & ſic in caeteris.

§. XV. Jam cum hæ circumſtantia firmiter & pene mathematice demonſtrent, diſtinctiones illas graduum in culpis & inde formatas regulas in contractibus ante Juſtinianum nullum uſum habere potuiſſe in foris Romanorum, facile etiam patet, tempore Juſtiniani etiam nullum habuiſſe uſum; cum Juſtinianus in ſuo corpore Juris, ut capite primo monſtratum, multos diſſenſus veterum Jctorum reliquerit, aut

aut certe multas falsas aut dubias regulas & decisionum rationes ex iisdem excerpserit, aut, si etiam hæc omnia non forent, sed nulla hic antinomia fuerit relicta, aut dubia decisio, vel regula proposita, non tamen potuerit Justinianus naturam negotiorum & hominum mutare, atque sic efficere, ut omnes diligentiz in negotiis alienis æquale ubivis facerent iudicium.

§. XVI. Quare & Germani prisci, cordatissimi videlicet mortalium, aut certe cordatiores Romanis, nunquam in quæstionibus de damnorum restitutione tales subtilitates inutiles amplexi sunt, sed simpliciter tradita Juris Gentium secuti docuerunt, damnum ab eo qui id dedit, aut qui in culpa est, sine divisione graduum culpæ, esse resarciendum, reliqua videlicet de culpæ examine relinquentes prudentiz & conscientiz iudicium. Revera enim una culpa est, id non fecisse quod facere debuisset, aut id fecisse quod debuisset omittere, vel, ut Paulus Jctus dicit, *b)* culpa est, quod, cum a diligente provideri poterit, non esset provisum. Quoties igitur in jure Germanico de restituendo damno in contractibus agitur, simpliciter culpæ, non culpæ latæ aut levis aut levissimæ mentio fit. *c)*

§. XVII. Porro supra *d)* diximus, quod distinctio Juris Romani, utrum quis alienas res ut suas custodierit, an magis, nullo fundamento nitatur, sed jure Gentium in omnibus contractibus res alienæ magis sint custodiendæ quam propriæ. Eadem etiam fuit sententia Germanorum, eaque diserte illis etiam temporibus, ubi jam magnam in Germania obtinuerat Jus Romanum autoritatem, fuit de-

H fensa

b) l. 31. ad L. Aquiliam.

c) *Spec. Saxon. Landr. lib. 3. arr. 5. verbis:* Daß der Schaden ohne seine Schuld sey geschehen: item: Stirbt aber ein Pferd ohne jenes Schuld. Item: *Spec. Svecic. Landr. cap. 243. (sec. edit. Goldasti.) 3. verbis.* stirbet das in seiner Gewalt ohne seine Schuld. item: *cap. 245. verbis.* Ob er sein also gehütet hat als er solte. Item: *cap. 248. verbis:* Hab ich sein gehütet als ich von recht solt.

fenfa & inculcata, tanquam doctrina in praxi receptiffima, videlicet in speculo Suevico *e)* cujus compilator tamen multa alias impertinentia ex Jure Romano immiscere solet. Igitur non solum major cura rebus alienis est adhibenda in contractu, ubi sola est utilitas habentis, ut in commodato *f)* sed & in contractu, ubi utriusque est utilitas, ut in locato *g)* imo etiam in deposito, ubi nulla tamen est depositarii utilitas. *h)* Imo, nisi me omnia fallunt, eadem fuit etiam sententia Imperatoris Constantini: *i)* tum pro regula ponit, quod suæ quidem rei quisque sit moderator ac arbiter, & pleraque negotia ex proprio animo faciat, aliena vero negotia exacto animo geri debeant, nec quicquam in eorum administratione neglectum declinatum culpa debeat esse vacuum.

§ XVIII. Quin etiam, ut ex iisdem juris Gentium fontibus ostendimus, *l)* commodatarium indistincte non liberandum esse a casu & periculo secus ac jus Romanum docet; ita etiam Jus Germanicum in hoc capite pro more consentit, rem commodatam commodatarii esse periculo jubens.

d) c. 1. §. 41.

e) Landr. c. 249. Sprechent etlich Leut: verleuret ein Mann sein selbs Gut mit meinem Gut, er soll mir es nicht gelten das ist nicht. Einem jeglichen Mann ist gescht, daß er frembdes Gut has soll pflegen, denn sein selbst Gut, 2c.

f) d. c. 249.

g) *ib.* cap. 245. Verhet ein Mann den andern ein Pferd umb Lohn 2c. wird es ihm verstholen oder geraubt oder verbrennet es, oder stirbt es ob es Vieh ist, und hat er das Gut has in seiner Hut gehabt, denn sein selbst Gut, er gilt des Gut nit.

h) *ib.* cap. 243. verb. Wer den andern sein Gut empfichlet uff sein Treu, und wird es ihm verstholen oder geraubt oder verbrennet es, oder stirbt es ob es Vieh ist, und hat er das Gut has in seiner Hut gehabt, de sein selbst Gut, er gilt des Guts nit.

i) l. 13. C. mandati. vide supra c. 1. §. 25.

l) d. cap. 1. §. 47.

bens. m) Sed volumus saltem id illustrationis gratia hic adducere, quod nempe jus patrium etiam in doctrina de casu praestando non sequatur Jus Romanum. Nam alias hzc observatio primario ad thema praesens de gradibus culparum non pertinet.

§ XIX. Unde cave, ne a mutatione juris patrii hodierna in isto casu argumenteris etiam ad mutationem ejusdem in doctrina de gradibus culparum. Etsi enim forte hodie ob nimium amorem juris Romani, secundum hujus sententiam commodatarius in praxi liberatur a praestatione periculi, n) quoad praestationem culparum tamen Jus Romanum nusquam legitur in foro esse receptum, sed hic firmi adhuc stant mores patrii. Certe non potest ostendi horum abrogatio aut illius receptio. Imo vix in ipsis rerum argumentis occurrit inter partes de hac materia disceptatio, nec recordatur Dn. Praeses, quod unquam in Facultate Juridica de gradibus culparum in contractibus praestanda controversia obvenerit.

§ XX. Et necesse est, ut ipsimet hoc fateantur, quamvis inviti, Pragmatici hodierni, qui consulunt Advocatis, ut actio Legis Aquilae instituat, si culpa tali damnum datum

H 2 fit

m) *Speculo Saxon. l. 3. art. 5.* Was man dem Mann zu gebrauchen leihet, das soll er unverderbt wieder bringen, dem, der es ihm liehe oder soll es ihm gelten, nach seinen Würden. It. *Glossa Germanica ad libri 3. art. 10. verbis.* Stirbt ein Pferd: Bey diesen solt du wissen, wer ein Vieh oder ander Thier bey sich hat zc. so es stirbt, so wird es ledig, zc. es wäre ihn denn geliehen oder verfehrt worden, denn also müste er es nach unsern Rechten ohne einige Rede wiedergeben, oder nach seinen Werth gelten, (aber nach den Legibus helt man dieses anders) oder ob es durch sein Schuld stirbe oder vermarlosset würde. *Spec. Suvvic. c. 243. §. 2.* Was man aber einen Mann leihet oder verfehret, das soll man ihm unverderbet wiederbringen oder gelten nach seinen Werth. Ist es aber ärger worden, das bessere man ihm als Recht sey.

n) *Qua de re differuit Dn. Praeses in dictatis publice Institutionibus juris Germanici lib. 2. tit. 2. de contractibus beneficis § 59. seq*

fit, quæ non veniat præstanda ex natura illius contractus. Etsi enim supra ostenderimus eam doctrinam parum convenire cum jure Romano; Etsi Dn. Præses integra dissertatione ostenderit, actionem legis Aquiliæ nunquam moribus Germanorum fuisse receptam, tamen ad oculum patet, quod hoc consilio admissio in effectu, i. e. in praxi doctrina de gradibus culparum in contractibus nullum habeat usum. Nam moribus Germanorum non opus est nomen actionis in libello exprimere, poterunt his moribus duæ actiones intuitu unius facti competentes cumulari. Igitur, si quis ab altero restitutionem damni in re dati, quam alter ex contractu penes se habuit, postulet, reus vero excipiat, damnum sic datum esse, ut ad custodiam rei ex natura contractus non fuerit obligatus; replicabit actor (secundum hypothesin illorum autorum,) reum tamen ex lege Aquilia ad restitutionem damni obligatum esse, adeoque nunquam regulæ de gradibus culparum in foris Germaniæ proderunt. Neque novum est, ut Pragmatici hodierni ad jus patrium, etiam diversissima a Jure Romano disponens, torqueant textus Juris Romani, quia videlicet jus patrium & ejus rationes ex communi privilegio ignoratur, & quia jam olim glossatores antiqui Juris Germanici ejusmodi corruptelis ignorantiam Juris patrii introduxerunt, ut dissertatione inaugurali de quasi emancipatione Germanorum sub præsidio Dn. Præsidis alio illustri exemplo declaratum fuit.

§. XXI. Igitur spero, ut hæc hætenus demonstrata in posterum considerantes Doctores & juris interpretes in Germania tempus omnium rerum pretiosissimum amplius non sint perdituri inculcatione frustranea istarum subtilitatum Juris Romani de gradibus culparum in contractibus. Quod si tamen hoc malum ita radicatum forte fuerit, ut a docentibus nulla sit emendatio speranda, spes tamen erit, ut juvenes tanquam præjudiciis nec idum sic indurati, talia legentes, relicti sint Doctores inutilia cum tanta diligentia & pertinacia docentes & operam sint daturi doctrinis utilioribus pariter ac jucundioribus.

Halle Diss. 1705
(T-Z)

ULB Halle

3

001 923 900

Sb

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

BCD.
THESES INAUGURALES,
DE

260
1705
1

USU PRACTICO DOCTRINÆ DIFFICILLIMÆ JURIS ROMANI DE CULPARUM PRÆSTATIONE IN CONTRACTIBVS,

QUAS

RCTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI PORUSSIÆ ELECTORATUS ET
PROVINCICIARUM HEREDE ETC. ETC.
IN ILLUSTRACADEMIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
ET FACULTATIS JURIDICÆ H. T. DECANO,
PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
RITE CAPESSENDI

PUBLICICE ET SOLENNITER SUBMITTIT

CHRISTIANVS GOTTLOB *Krebs*,
ADVOCAT. IMMATRIC. MISENENSIS,
AD D. VI. JUNII ANNO M DCC V.
H. L. Q. C.

HALÆ, LITERIS SALFELDIANIS. Recusa 1731.

(7½)